

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

BOETHIUS'UN MÜZİK FELSEFESİNDE PYTHAGORAS VE PYTHAGORASÇILIĞIN
İZLERİ

Hasan Emir UYSAL

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ekin KAYNAK İLTAR

Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

BOETHIUS'UN MÜZİK FELSEFESİNDE PYTHAGORAS VE PYTHAGORASÇILIĞIN
İZLERİ

Hasan Emir UYSAL

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ekin KAYNAK ILTAR

Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Hasan Emir UYSAL'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak oy birliği oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan :

Üye (Danışmanı) :

Üye :

Tez Başlığı: BOETHIUS'UN MÜZİK FELSEFESİNDE PYTHAGORAS VE
PYTHAGORASÇILIĞIN İZLERİ

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi :

Mezuniyet Tarihi:

Prof. Dr. Tuncer DEMİR

Müdür

AKADEMİK BEYAN

T.C

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ;

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Boethius’un Müzik Felsefesinde Pythagoras ve Pythagorasçılığın İzleri” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

Hasan Emir UYSAL

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PYTHAGORAS VE PYTHAGORASÇI FELSEFEYE GENEL BAKIŞ

1.1. Antik Yunan Dönemi	2
1.2. Pythagoras'ın Yaşamı ve Pythagorasçılar	5
1.2.1. Pythagoras ve Pythagorasçı Felsefe	12
1.3. Pythagoras ve Pythagorasçı Düşüncede Müzik Anlayışı	15
1.3.1. Antik Yunan'da Müzik: Pythagoras ve Pythagorasçı Etkiler	21
1.3.2. Müziğin Kökeni.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

BOETHIUS'UN FELSEFESİNE GENEL BAKIŞ

2.1. Ortaçağ Felsefesinin Genel Özellikleri	28
2.1.2. Boethius'un Yaşamı ve Eserleri	31
2.1.3. Boethius'un Felsefesine Genel Bakış.....	34
2.2. Erken Ortaçağ'da Müzik (M.S. 200- M.S. 1000)	38
2.2.1. Boethius'un Müzik Felsefesi.....	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Boethius'un Müzik Felsefesinde Pythagoras ve Pythagorasçılığın İzleri.....	42
SONUÇ	45
KAYNAKÇA.....	47
ÖZGEÇMİŞ	50

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e.	Adı geçen eser
Akt.	Aktaran
Bk.	Bakınız
Çev.	Çeviren
Dü.	Düzenleyen
Ed.	Editör
MÖ	Milattan önce
MS	Milattan sonra
s.	Sayfa
vb.	Ve benzeri
yy.	yüzyıl
yay.	Yayımları

ÖNSÖZ

Anicius Manlius Severinus Boethius, Ortaçağ'a felsefesi ve müzik kuramı ile büyük izler bırakmıştır. Felsefesini ve müzik kuramını oluştururken, Antik Yunan kaynaklarından oldukça yararlandığı görülmektedir. Özellikle Antik Yunan filozofu ve mistik düşünürü olarak adlandırılan Pythagoras, Boethius'un müzik teorisinin temelini oluşturmuştur. Bu temel, pek çok kavram ve yöntem ile ortaya koyulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Boethius'un müzik teorisi ve felsefesinin ortaya çıkmasında etkisi bulunan Pythagoras ve Pythagorasçı okulun izlerinin incelenmesidir. Pythagoras, müziği matematik ve sayılarla ilişkilendirerek, kozmolojik, mitolojik ve teolojik zıtlıkların bir aradalığını vurgulayarak, bu zıtlıkların bir ahenk ortaya çıkardığını ve bu ahengin de müzik olduğunu iddia etmektedir. Pythagoras, müziği yalnızca matematiksel ifadelerle değil, aynı zamanda etik ve pratik yönleriyle de incelemektedir. Bu etki, Platon ve Aristoteles felsefelerinde de müziğin ahlakı belirlemede önemli bir etkisi olduğu düşüncesi ile eğitim müfredatında yerinin bulunmasını önemle vurgulanmaktadır. Bu düşünceden hareketle Boethius, matematik ve müzik alanında yapmış olduğu çeviri kitaplarını *quadrivium* (astronomi matematik, geometri, müzik) adı verilen disiplinler içerisinde toplanmaktadır. *Quadrivium* disiplinleri, kendi kuramsal açıklamaları haricinde etik bir amaca hizmet etmektedirler. Boethius, *quadriviumun* disiplinlerini müziği kozmik müzik, insan müziği ve melodik müzik olarak üç ayrı kategoride incelemektedir.

Bu çalışmanın Birinci Bölüm'ünde, Antik Yunan döneminin felsefe içerisinde müziğe ilişkin görüşler ele alınacaktır. Bu dönemin ele alınmasının sebebi, felsefenin doğduğu kabul edilen kültürün özelliklerinin daha sonraki dönemlere aktarılırken nasıl bir etki ortaya koyulduğunu saptayabilmektir. Birinci bölümün devamında, Antik Yunan'da ortaya çıkarak büyük felsefe ve matematik sistemleri kuran Pythagoras ve onun öğrencileri olan Pythagorasçı okulun felsefe ve müzik alanındaki görüşleri ve çalışmalarına yer verilerek, içinde buldukları Antik Yunan kültürünün, Pythagorasçıların düşüncelerinin biçimlenmesindeki etkileri anlatılacaktır. Bu etkiler, Boethius'un felsefesini şekillendirmesi ve etkilemesi bakımından önem taşımaktadır. İkinci Bölüm, Boethius'un yaşamına ve felsefesine, daha sonra da müzik felsefesi üzerine yazmış olduğu *Müzik Üzerine* adlı eser temelinde müzik felsefesi görüşlerine ilişkin saptamalar ve bulguları kapsayacaktır. Boethius, yaşamış olduğu dönemin de etkilerini ve tarihli karşılaşmaları sonucu Antik Yunan kültürü ve felsefesini öğrenebilmiş olmasından dolayı, onun hayatından söz etmek, yine önem teşkil

etmektedir. Üçüncü bölüm olan son bölümde ise elde edilen tüm veriler doğrultusunda Boethius'un müzik felsefesinde Pythagorasçı etkiler ortaya koyulacaktır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında öncelikle desteğini hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ekin KAYNAK İLTAR'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tez değerlendirme jüri üyelerim olan başta Prof. Dr. Hasan ASLAN olmak üzere, Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Ertan TAĞMAN'a bu çalışmaya olan eleştirileri ve katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

ÖZET

BOETHIUS'UN MÜZİK FELSEFESİNDE PYTHAGORAS VE PYTHAGORASÇILIĞIN İZLERİ

Anicius Manlius Severinus Boethius, Ortaçağ'ın Erken Skolastik döneminde yaşamıştır. Ortaçağ'ın en önemli düşünürlerinden biri olarak bilinen ve Hristiyanlık inancına sahip olan Boethius, Ortaçağ Hristiyan toplumu tarafından teolog, filozof ve bilim insanı gibi pek çok sıfat ile anılmaktadır. Tümmeller tartışmasını başlatan kişi olarak bilinen Boethius, aynı zamanda Antik Yunan'ın önemli filozofları olan Pythagoras, Platon ve Aristoteles'in mantık, etik ve müzik alanlarında kaleme almış oldukları eserleri Ortaçağ'a taşıyan ve Ortaçağ insanı ile tanıştıran kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada öncelikle, Antik Yunan filozoflarının, felsefe anlayışları ile birlikte, Antik Yunan felsefesinin ve müzik kültürünün Batı felsefesi ve müziğinde yazılmış ilk metinleri barındırması sebebiyle, Antik Yunan Dönemi, ele alınmıştır. Buna bağlı olarak Antik Yunan'da müzik anlayışı, Pythagoras başta olmak üzere, Platon ve Aristoteles'in müzik felsefeleri incelenerek, bu düşünürlerin müzik, matematik, uyum ve harmonia gibi kavramları gerek müziğin etik ve pratik yönü ile gerekse teorik yönü ile ele almaları ve bu anlayış doğrultusunda Boethius'un müzik kuramı ve felsefesi üzerine yazmış olduğu *Müzik Üzerine (De Institutione Musica)* adlı esere yansımaları araştırmalar doğrultusunda aktarılmıştır. Boethius'un müzik felsefesinin kökenlerinin araştırıldığı bu çalışmada, özellikle Antik Yunan müzik kuramının başlatıcısı olarak bilinen Pythagoras'ın müzik kuramı ve felsefesinin doğrudan ve dolaylı olarak Boethius'a etki etmiş olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Boethius, Pythagoras, Pythagorasçılar, Müzik, Müzik Felsefesi Harmonia, Matematik, Etik

ABSTRACT

TRACES OF PYTHAGORAS AND PYTHAGOREANISM IN BOETHIUS' MUSIC PHILOSOPHY

Anicius Manlius Severinus Boethius lived in the Early Scholastic period of the Middle Ages and has a Christian belief, is referred to by many adjectives such as theologian, philosopher and scientist by the medieval Christian society. Known as the person who started the discussion of universals, Boethius also appears as the person who brought the works of Pythagoras, Plato and Aristotle, the important philosophers of Ancient Greece, to the Middle Ages, in the fields of logic, ethics and music, and introduced them to the people of the Middle Ages. In this study, first of all, the Ancient Greek Period has been discussed, as it contains the first texts of Ancient Greek philosophy and music culture written in Western philosophy and music, together with the understanding of philosophy of Ancient Greek philosophers. Accordingly, the understanding of music in Ancient Greece, the music philosophies of Plato and Aristotle, especially Pythagoras, were examined, and these thinkers discussed the concepts such as music, mathematics, harmony and harmonia with both the ethical and practical aspects of music, and the theoretical aspects of music. In line with this understanding, the reflections of Boethius's work called *De Institutione Musica*, which he wrote on music theory and philosophy, were conveyed in line with research. In this study, in which the origins of Boethius' philosophy of music were investigated, it was concluded that the music theory and philosophy of Pythagoras, especially known as the initiator of the Ancient Greek music theory, had a direct and indirect effect on Boethius. Boethius, who is known as one of the most important thinkers of the Middle Ages.

Key Words: Boethius, Pythagoras, Pythagoreans, Music, Philosophy of Music Harmonia, Mathematics, Ethics

GİRİŞ

Bu çalışma, Boethius'un müzik felsefesinin oluşumundaki etkilerin incelenmesi üzerine kurulmuştur. Ortaçağ'ın önemli filozofu Boethius, Antikçağ'ın önemli düşünce ve eserlerini Ortaçağ'a taşıyan isim olarak bilinmektedir. Atina'da felsefe ve bilim alanlarında çeşitli eğitimler almıştır. Felsefe ve bilim alanlarında yaptığı çalışmaların yanı sıra müzik üzerine düşünceler de ortaya atmıştır. Bu düşünceler Antikçağ'ın önemli bilim insanı, teolog ve filozof sıfatlarıyla anılan Pythagoras ve Pythagorasçı okul/ tarikat temellidir. Müziğin sayılarla ilişkisini kuran ve bu ilişkiyi hem etik hem de teorik açıdan ele alan Pythagorasçılar, Boethius'un müzik felsefesinin de matematik ile ilişkilenebilmesinin nedeni olarak belirtmektedir. Pythagoras'ın Boethius'a olan etkisinin daha açık ortaya koyulabilmesi için Antikçağ'ın diğer önemli iki ismi Platon ve Aristoteles'in felsefe ve müzik düşüncelerinin incelenmesi gerekeceğinden Pythagoras'ın müzik felsefesinin Platon ve Aristoteles'e olan etkileri tespit edilerek, birincil ve ikincil kaynaklar üzerinden elde edilen veriler serimlenecektir.

Çalışmanın birinci bölümü Antikçağ'ın kültürel yapısını serimlemek ve müziğin Yunan toplumundaki yerinin saptanmasını içermektedir. Aynı zamanda bu bölümde Yunan kültürü içerisinde bulunan Pythagoras ve Pythagorasçıların hayatları ve müzik üzerine olan düşüncelerine yer verilmektedir. Birinci bölümde ele alınmış olan bir diğer konu ise müziğin kökenine ilişkindir. Kökeninin Antikçağ'a ait olduğu düşünülen müzik, Antik Yunan toplumu açısından büyük önem taşımaktadır. Bu toplumun her kesiminden gerek matematikçi, gerek felsefeci gerekse bilim insanları müzik ile ilişki içerisinde (Say, 1997: 47). Bu kültürün zamanla Ortaçağ'ın önemli filozofu olan Boethius'a etki etmesi, Pythagoras okuluna mensup olan öğrenciler sayesinde gerçekleşmektedir. Eski ve Yeni dönem Pythagorasçılar olarak ayrılan Pythagorasçılar, sayılar ve müzik arasında belirli ilişkiler kurarak ahengin evrenin temelinde yatan şey olduğunu savunmuşlardır. Pythagoras ve Pythagorasçıların ortaya koymuş oldukları teoriler zamanla Platon tarafından benimsenmiş, daha sonra Aristoteles felsefesine etki etmiştir. Boethius, Antikçağ'ın kültür ve felsefesi üzerine yapmış olduğu çalışmalarda Pythagorasçı okulun etkilerini açıkça belirtmektedir.

Boethius, müzik üzerine düşüncelerini ortaya koymuş olduğu *Müzik Üzerine* adlı eserinde, müziğin hem etik hem de pratik açıdan kullanımına ilişkin teorilere yer vermiştir. Bu teoriler, Pythagoras, Platon ve Aristoteles'in müzik üzerine düşüncelerinin saptanmasını içermektedir. Boethius'a göre müzik insanların ahlaki gelişimini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Etik ilkeye hizmet etmenin yanı sıra müzik aynı zamanda insan zihninin özgürlüğü için de önemli bir etken olarak belirtmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

PYTHAGORAS VE PYTHAGORASÇI FELSEFEYE GENEL BAKIŞ

1.1. Antik Yunan Dönemi

Antik Yunan, çoğunlukla felsefenin başlangıç noktası olarak ele alınmaktadır. Felsefenin başlangıç noktasını oluşturan bu medeniyet, coğrafi konum itibariyle İzmir ile Gökova arasında bulunan kıyı kesiminde yer almaktadır (Arslan, 2006: 21). Antik Yunan medeniyeti, yalnızca felsefenin başlangıç noktası değildir, aynı zamanda siyaset tarihi, bilim ve sanat tarihi açısından da büyük önem taşımaktadır.

Yunan Toplumunu, Hint- Avrupa ailesinden gelen göçebe bir toplumdur (Cevizci, Felsefe Tarihi, 2017: 27). Göçebe yaşam gereği sürekli dağınık yaşayan Yunanlılar'ın sadece İran'a karşı birlik oluşturdukları bilinmektedir. Bu birliktelik, Antikçağ boyunca milli birliklerinin tek örneği olmuştur (Birand, 1958: 7). *Polis* adı verilen kent devletleri şeklinde yaşayışlarını sürdüren Yunanlılar, sürekli iç savaşlar ve birbirleriyle girdikleri savaşlar nedeniyle oldukça yıpranmıştır. Yunanlılar Aeolialılar, Dorialılar ve İonialılar olarak üç kabileden meydana gelmektedirler. Aeolialılar köylülerden, Dorialılar çoğunlukla askerlerden ve İonialılar ise çoğunlukla düşünce insanlarından oluşmaktadır. İonia kabilesi, tüccar ve denizci bir kabile olmanın dışında, felsefe tarihi açısından da büyük öneme sahiptir (Birand, 1958: 7). Dorların baskısı sonucu Ege Denizi'ni aşarak Yunanistan'dan Güneye inerek İonia bölgesinde *polis* devleti kurmuşlardır (Tekin, 1998: 42).

Antik Yunan'da İonialıların kurmuş oldukları kent devletleri, bilim ve felsefenin merkezi haline gelmiştir. İonialıların bilgiyi hiçbir çıkar olmaksızın arzulamaları, bilgiyi pratik amaçlar dışında arama anlayışının buradan doğduğunu gösteriyor olsa da kaynaklara bakıldığında bu bilgi anlayışının Yunanlılardan önce Çin ve Hintlilerde mevcut olduğu (Birand, 1958: 7) ve bu medeniyetlerin dışında Mısır'da, Babil'de ve Yahudi ulusunda da olduğunu öne süren araştırmacılar bulunmaktadır (Arslan, 2006: 22). Fakat bu doğu toplumlarının bilgi ve felsefe anlayışları her zaman mitoloji temelli olduğu için Yunan toplumu mitoloji etkilerinden belirli ölçüde kendini soyutlayarak bilgi arayışında bulunmuşlardır. Bu bağlamda Yunan toplumu daha sistemli düşünme geleneğini ortaya koymuştur (Birand, 1958: 7). Doğu toplumu ile neredeyse eş zamanlı bilimsel ve felsefi faaliyetlerde bulunmuş olan Yunan toplumu, tarihsel ve kültürel aktarımlar sonucu ortaya çıkmıştır (Cevizci, 2017: 31).

Macit Gökberk, felsefeyi gerçek anlamda ortaya koyan toplumun Yunan toplumu olduğu kabulüne göre felsefenin, MÖ VIII. Yüzyılda başlayarak MS V. Yüzyılda sona erdiğini iddia etmektedir (Gökberk, 1993: 11). Ahmet Cevizci'ye göre ise Felsefe, Antik

Yunan'da, MÖ VI. Yüzyılda başlamış ve Romalı İmparator Justinianus'un Yunan felsefesinin son okulu Atina Okulu'nu kapattığı 529 yılına kadar yani MS V-VI. yüzyıla kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Bu felsefe, Helenik ve Helenistik felsefe olarak ikiye ayrılır (Cevizci, 2017: 31-32).

Hint- Avrupa ailesinden oldukları bilinen Yunan halkı, Hindistan, İran ve Avrupa'ya yerleşmiş olan toplulukların birlikte yaşamasıyla ortaya çıkmıştır. Bu halk, 3000 yılına doğru Ural ve Karpatlar arasında göçebe bir yaşam sürmüşlerdir. MÖ 1200 yılına doğru Yunan halkı Doğu Akdeniz'i çevreleyen Asya ve Ege kıyılarını işgal ederek, Ege'nin iki yakasını oluşturmuşlardır. Yunan halkının Ege kıyılarını işgalinden sonra Egeli bir medeniyet olan Giritlilerden tarım alanında pek çok şey öğrendikleri bilinmektedir. Yunanlılar, MÖ 2000 yılı ile 1500 yılı arasında bu bölgeleri ele geçirmiş ve kendilerinden üst seviyede olduğunu gördükleri Giritlilere haraç ödeyerek bu topraklarda kalmışlardır. Daha sonra ayaklanan Yunanlılar, Knossos Sarayı'nı yıkarak, Yunanlıların siyaset işlerinin gerçekleştiği merkezi ise Peloponnesos'a taşıyarak, buraya korkunç Miken ve Tirineas heykelleri dikmişlerdir (Bonnard, 2004: 24-27).

Bu sırada Hellen boyları olarak bilinen Eloia, Ionia ve Dor boyları, Yunan toprağını ele geçirmiş ve özellikle Dorların istilasıyla Miken ve Tirieas'ın yıkılmasıyla Akha uygarlığı tarihe karışmıştır. Artık Dor istilası ile birlikte Yunanistan'da Yunan boyları yerleşmeye başlamıştır. Böylece MÖ XI. Yüzyılda Yunanistan tarihi başlamıştır. Böylelikle site devletleri kurulmuştur; Atina, Sparta, Korinthos ve Thebai bu site devletleri arasından en göze çarpanlarıdır (Bonnard, 2004: 24-27). Özellikle Atina ve Sparta her zaman çatışma içinde olarak bilinen iki site devletidir. Atina Solon ile birlikte demokratik bir yönetim biçimi ile yönetilirken, Sparta'nın yönetim biçiminin monarşik, oligarşik ve demokratik unsurlar içerdiği bilinmektedir (Pomeroy, 2020: 92-125). Özellikle kültür, sanat ve spor alanlarındaki en gelişmiş site devleti olan ve kültür başkenti sayılan Atina, yerleşime geçilmesiyle birlikte demokrasi ve kültürel faaliyetlerin doğduğu bir site devleti olarak bilinmektedir. Yunan topraklarının elverişli yapısından dolayı pek çok etkinliğin yapıldığı Atina'da özellikle spor yarışmaları, bunun yanında tragedya, komedya ve lirik şiir yarışları yapılmaktadır. Atina, Delphoi tapınağında Apollon ve Dionysos'un simgeleri altında flüt ya da lir eşliğinde şarkı yarışmalarının yapıldığı ve bunun yanında askeri müzik, yas ya da düğün şarkılarının söylendiği bir kenttir (Bonnard, 2004: 27-29).

Sürekli kendi aralarında çatışma yaşayan Yunan kolonileri, İranlıların saldırıları sırasında birleşerek, İranlıları geri göndermeyi başarmışlardır. Bu savaşta zafer, Yunan toplumu için çok şey ifade etmekle birlikte toplumdaki siyaset, sanat, felsefe, bilim, müzik

gibi alanların gelişmesinin en önemli sebeplerinden biri haline gelmiştir. Antik Yunan'da felsefe yalnızca bilmek amacıyla yapılmakta iken bu ilim kentinin tüm kültürel, tarihi, felsefi birikimlerini tek başlarına elde ettiklerini söylemek yanlış olacaktır. İonialıların deniz ticareti sayesinde diğer kültürleri tanımış olmaları, bu toplumda araştırma ve öğrenme merakının yükselmesini sağlamıştır (Birand, 1958: 8-9). Yunan toplumu tamamen doğaya yönelerek, evreni, doğayı ve insanı kavramaya yönelik felsefe anlayışı ortaya atmışlardır. “Antik Yunan kozmolojisinde köklerini bulan felsefe var olan şeylerin temel öğeleri içinde mevcut olan rasyonel düzeni bularak evreni anlamaya çalışmıştır (Tağman, 2018: 180).” Bunun başlangıcını ise Thales oluşturmaktadır. Presokratik filozofların doğayı açıklamada *arkhe* (ilk prensip) sorununa yöneldikleri bilinirken, bu filozoflar arasında Pythagoras'ın farklı bir açıklama biçimi bulunmaktadır. Pythagoras, *arkhe* sorununa yönelmeyi tercih etmekten çok doğa kavramına yönelerek, bu kavrama yeni bir bakış açısı kazandıran isim olarak bilinmektedir. Geometri, Pythagoras öncesi filozoflar arasında da oldukça önemli ve üzerinde durulan bir sorun olarak var olsa da Pythagoras ile birlikte geometri, doğa ile ilişki içerisinde düşünülmüştür. Bu bakımdan Pythagoras'ı, kendisinden önceki filozoflardan ayıran şey; onun *arkhe* yerine doğa-geometri ilişkisini ilk ortaya atan kişi olmasıdır (Aslan, 2007: 214).

Antikçağ'ı müzik açısından ele alacak olursak, Antik Yunan müzik sisteminin, özgün, sistemli ve kendi içinde tutarlı yönlerinin olduğu görülecektir. Somut ve bilimsel açıklama temelinde oluşturulan müzik, Batı müziğinin ve Hristiyan kilise müziğinin de temellerini oluşturmaktadır (Say, 1997: 15). Batı kültüründe yüzyıllar boyu derin izler bırakmış Yunan müzik düşüncesi, üç döneme ayrılarak incelenmiştir. Bunlar Arkaik Yunan Çağı, Altın Çağ (Klasik Çağ) ve Helenistik Çağ'dır (Özel vd., 2014: 14-15).

Arkaik Yunan Çağı, MÖ VII. ve VI. yüzyılları kapsamaktadır. Arkaik Yunan Çağı, müzik alanında birtakım yeniliklerin ortaya çıktığı bir çağ olarak da bilinmektedir. Bu yeniliklere örnek olarak MÖ 676 yılında Sparta'da gerçekleştirilen Apollo müzik yarışması sırasında Terpander'in 5 telli bir lir çalgısını 7 tele çıkarmasıyla yarışmayı kazandığı bilinmektedir. Bu bağlamda Terpander, pentatonik 5 telli olan lir çalgısını, heptatonik 7 telli olan bir lir çalgısına dönüştürmüştür. Terpanter'in bu yeniliği aynı zamanda artık müzikte yarım tonun belirlenebileceğine yönelik bir başarı sağlamıştır (Akt. Say, 1997: 54). Aynı zamanda VII. yüzyılda “Lyrik” bir şiir çeşidi olarak bilinen “Lyra” şarkıları söylenmektedir. Lyra şarkılarının temsilcileri Paros'lu Arşilokos, Lesbos'lu Sapphos ve Lesbos'lu Arcailos'tur. Bu şarkılar ise yalnızca metin olarak günümüze ulaşmıştır (Akt. Say, 1997: 54).

Klasik Çağ olarak da bilinen Yunan Altın Çağ'ı MÖ V. ve IV. yüzyılları kapsamaktadır. Bu çağ trajedinin yükseliş gösterdiği çağ olarak bilinmektedir. Aischylos ve

Sophokles'in eserlerinde şarkıcıların koro ve diyalog halinde oldukları bilinmektedir. Bu şarkılar ise aulos (flüt benzeri üflemlerli çalgı) ile seslendirilmektedir. Altın Çağ'ın ikinci döneminde ise Euripides'in eserlerinde koro yerine orkestra eşliğinde söylenen "aria" ve "Düette"lerin yer aldığı bilinmektedir (Akt. Say, 1997: 54).

MÖ IV. ve II. yüzyılları kapsayan Helenistik Çağ'ında müzik daha çok Kilise ilahilerine ve Yunan makamlarına (modlarına) dayanmaktadır. Bu dönemin müzik alanındaki önemli özelliği ise makam ve ritim sistemlerinin uygulanmaya başlanmasıdır (Say, 1997: 69).

Antik Yunan, yalnızca tek bir alana yönelen insanları değil, birçok alanla ilişkili insanları barındırmaktadır. Özellikle felsefe, tarih ve bilimle uğraşan insanlar, müzik kuralları hakkında fikirler ortaya atmışlardır. Müzikolog Curt Sachs'ın Antik Yunanlıların müzik ile ilişkisi hakkındaki aktarımları şu şekildedir:

Müziği hem maddesel yönüyle hem de sesin fiziksel yönüyle ilgilenen bu insanlar, akustik bilgisi üzerine çalışma yürütmüşlerdir. Antik Yunan'ın MÖ 500 yıllarında Pindaros'un öğretmeni Hermion'lu Lasos, seslerin titreşimden oluştuğunu söyleyen ilk kişi olarak bilinmektedir. Bundan yüz yıl sonra da Tarentum'lu Arhitas, iki çeşit titreşim olduğunu bile ortaya koymuştur: Gırtlığın ya da çalgının içindeki kalıcı dalgalar; bu dalgaların insan kulağına hava yoluyla gelmesini sağlayan gelişimli ve küresel dalgalar. Aristo'nun Öğrencisi Tarentum'lu Aristoksenos'un öncülüğüyle ritm ve ezgi kuralları saptanmıştı (bunların hepsi günümüze kalmamıştır). Eski müzikten bize kalan en büyük miras bu kuramlardır. Yunan ezgileri yok olup gitmişlerdir ama bütün bilim yazılan bu Yunan öğretisi üzerine kurulmuştur. Ortaçağın müzikbilim yazıları da öyle. Ortaçağın teli bölme üzerine dayanan aralık orantılan kuramı, sekiz Bizans Echoi'si, sekiz Batı Kilisesi makamı, nōma'lar, notaların adları için kullanılan alfabe harfleri, bütün bunlar Yunanlılardan alınmıştır. Ortaçağın bilgin papazlarının Batı müziği'nin temelini atmalarına yol açan bilgiler, büyük çoğunluğu ile eski Yunan'dan kalma bilgilerdir (Sachs, 1965: 22).

Antik Yunan felsefesi bilimi yukarıda da açıklandığı gibi Doğu'dan izler taşımaktadır. Mısırlılardan geometri bilgisini, Babillerden astronomi bilgilerini alan Yunanlılar, bilgiyi işleyiş bakımından oldukça özgün bir felsefe ortaya koymuşlardır. Doğu'dan aldıkları ile bir sistem geliştirmişler, teknik bilgilerden teorik bilgiler üretmişlerdir. Thales, Pythagoras ve Eukleides, bu teorik bilginin örneği olarak "geometri" biliminin öncülerindedir (Say, 1997: 47).

1.2. Pythagoras'ın Yaşamı ve Pythagorasçılar

Pythagoras'ın doğum tarihi hakkında kesin bilgiler olmamakla birlikte, Aristoksenos'un Pythagoras hakkındaki kırk yaşında uğradığı Polykrates'in zulmünden kaçmak için Samos'tan ayrıldığına ilişkin ifadesinin doğru olduğu varsayılırsa, doğumunun

yaklaşık MÖ 570’li yıllarda olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Guthrie, 1962: 173). Doğu Ege’deki Samos adasında doğduğu bilinmektedir (Cohen vd., 1985: 18). Pythagoras’ın oldukça uzun yaşadığı, yaklaşık yetmiş ya da 80 yaşlarına kadar yaşadığı düşünülmektedir (Guthrie, 1962: 173).

Pythagoras, dünyanın küreselliğini keşfederek, henüz yeni gelişen matematikte orantı teorisini, beş düzenli katıyı tanımlama ve müzikal uyumların altındaki sayısal oranları keşfetmiştir. Erken dönem Yunan’ın en parlak ve bilimsel akli olarak bilinmektedir. Öyle ki Iamblichus, Pythagoras hakkındaki sözlerine dayanarak; “ilahi felsefenin prensi ve babası” olarak döneminde önemli bir isim halini almıştır. Pythagoras, oluşturmuş olduğu topluluğu dini bir topluluk olarak eğitmiştir. Bir başka düşüncesi olan ölümsüzlük ve reenkarnasyon fikirleri de bu mezhebe bağlı olarak gelişmiştir (Kahn, 2001: 2-3).

Pythagoras, MÖ 530 yılları civarında Tiran Polycrates’in yönetiminden kaçmak için Samos’u terk ederek Mısır ve Babil’e seyahat etmiştir. Ardından Güney İtalya’daki Kroton kentine yerleşmiştir. Kroton kentinde oldukça saygı gören Pythagoras siyasi bir topluluğun da yakınlığını kazanmıştır. Kendisi ve çevresindekiler için felsefi, politik ve dini bir okul ya da tarikat kurmuştur (Cohen vd., 1985: 18). Ve bu okul, Orpheusçu tarikata¹ benzemektedir. Fakat Orpheusçuların Tanrıları Dionysos iken Pythagoras’ın Tanrısı² akli temsil eden Apollon’dur (Arslan, 2006: 141).

Pythagoras’ın Mısırlı rahiplerle birlikte yaklaşık 22 yıl çalıştığı bilinmektedir. Pythagoras’ın Mısır’ı ziyaret etmesinin sebebi, Mısır’daki bilimsel ve felsefi gelişmelerdir. Ayrıca Keldanilerin bilgeliğini birebir görüşmelerle incelediği söylenmektedir. Pythagoras, Mısır’da yalnızca matematik ve diğer bilimsel gelişmeleri incelememiş aynı zamanda Porphyry’nin gözlemlerine dayanarak, bilgeliğinin büyük bir kısmını da orada elde etmiştir. Mısır’daki eğitiminden sonra Samos’a dönerek felsefe üzerine çalışmalarına devam etmiştir.

¹ Orpheusçuluk, Trakyalı ozan, kahin ve büyücü olarak bilinen Orpheus’un kurucusu olduğu dindir. Orpheusçuluk Trakya’da doğmuş daha sonra Yunanistan ve İtalya’ya kadar yayılmıştır. Mistik bir din olan Orpheusçuluğun mitosu şu şekildedir: “Başlangıçta Khronos (zaman) evreni yarattı. Evrenden tanrı Phanes doğdu. Hem erkek, hem dişi olan Phanes, Nyks’i (gece) doğurdu; onunla birleşerek Gaia (toprak), Uranos (gök) ve Kronos’u dünyaya getirdi. Kronos’un oğlu Zeus, Phanes’i yutarak dünya egemenliğini ele geçirdi. Zeus, kızı Persephone-Demeter ile birleşip Dionysos-Zagreus’u yarattı. Dionysos-Zagreus, Titan’lar tarafından parçalandı, yutuldu. Bunun üzerine Zeus, yıldırımlarının alevleriyle Titan’ları mahvetti. Ama Titan’ların külünden insan soyu meydana geldi. İnsan soyunda Titan’ların kötü, yutulmuş Dionysos çocuğun tanrısal-iyi huyları birleşti. Athena, parçalanan çocuğun yüreğini kurtarmıştı, Zeus bu yüreği yedi, sonra da Dionysos-Lyseus’u (kurtarıcı) yarattı. - İnsandaki tanrısal ruh, bedende (soma) bir mezarda (sema) gibi hapistir, öte dünyaya kavuşmaya çabalar. Dioniziak taraf, titanik unsurlardan temizlenmek ister. Bunun için de ruh, günahından temizlenmek üzere, birçok vücutlarda dolaşır. Arınma, dürüst bir yaşayış, canlıların verdikleri besinlerden (et, yumurta) el çekiş sayesinde olacaktır. İyileri mutlu bir öte dünya bekler, kötüler ise ölümler yargıcının karşısına çıkacaklar, Tartaros bataklığına götürüleceklerdir (Necatigil, 2002: 139).”

² Pythagoras, Orpheusçu öğretilerden etkilenmiş, kurmuş olduğu dini okul/ tarikatta da et yememek, ruhun göç etmesi vb. gibi Orpheusçu öğretileri temele almıştır (Necatigil, 2002: 139). Fakat Orpheusçuluğun Tanrısı olan Dionysos’un değil, Apollon’un tarafında yer almaktadır.

Pythagoras'ın Samos'a döndükten sonra çalışmalarını yürütebilmek için bir mağarayı düzenleyerek kullanıma hazır hale getirdiği düşünülmektedir (Fideler and Guthrie, 1987: 20).

Pythagoras'ın geometri bilgilerinin temelini Mısır'dan aldığı ve Fenikelilerin ise ona aritmetik ve Keldani astronomisini öğrettikleri iddia edilmektedir. Ayrıca Pythagoras'ın düşüncelerinin gelişiminde önemli ölçüde katkı sağlayan isimler arasında, Miletoslu Thales ve Anaksimandros, efsanevi şair Trakyalı Orpheus ve Syroslu Pherecydes bulunmaktadır. Pythagoras İonya'nın doğa felsefesi anlayışını Thales ve Anaksimandros'tan, dindarlık ve gizem kültürünü Yunan'ın mistik ayinlerinin kurucusu olan Orpheus'tan ve kozmogoni - kozmoloji anlayışı üzerine bilgileri ise Pherecydes'ten almıştır. Böylece Pythagoras, eklektik bir felsefe ortaya koymuştur (Reidweg, 2005: 8). Pythagoras, Antik gelenek için matematikçi olarak anılmaktadır. Aynı zamanda düzlem geometrisindeki büyük bir teoremlerle ünlenmiştir. Aristoteles, Platon hakkında konuşurken, onun felsefesinin arka planında Pythagoras'ın olduğundan bahsetmektedir. Öyle ki daha sonraki düşünürlerin, Pythagoras'ı Platonik felsefe geleneğinin yaratıcısı olarak gördükleri bilinmektedir. Bununla birlikte Pythagoras, Geç Antikçağ kaynaklarında bir deha, matematik, müzik, astronomi ve felsefenin kurucusu olarak görülmektedir (Kahn, 2001: 1).

Bazı kaynaklarda Pherecydes'ten Pythagoras'ın hocası olarak bahsedilse de bu durumun kesinliği olmamakla birlikte, Pythagoras'ın Pherecydes'ten oldukça etkilendiği açıktır. Pherecydes, hakkında pek çok mucizevi nitelikte hikayeler anlatılmıştır. Bir gemi kazasının olacağını bilmiş, bir şehrin fethedileceğini tahmin etmiştir, ayrıca bir kuyudan su içtikten sonra deprem kehanetinde bulunduğu varsayılmaktadır. Bu kehanetler ve hikayelerin ardından Pythagoras, matematik ve bilim ile ilgilenmek yerine Pherecydes'in hikayelerini incelemeye koyulmuştur. Öyle ki Pherecydes'e sonsuz saygısı olan Pythagoras'ın, Pherecydes'in yaşlılığı sırasında ona bakmak için yanına gittiği ve bunu kutsal bir görev olarak görerken, sonuna kadar yanında kaldığı söylenmektedir. Böylece Pythagoras'ın düşünce sisteminde, başta mistik bilgiler olmak üzere, ruh doktrini konusunda Pherecydes etkisi taşıdığı görülür (Reidweg, 2005: 9).

Pherecydes'in ölümünden sonra Samos'a geri dönen Pythagoras, burada matematik ve felsefe üzerinde dersler vermeye devam etmiştir. Aritmetik ve geometrik kanıtları benimseyen Pythagoras, astronomiyi en yüksek seviyeye ulaştırmıştır. Aynı zamanda Pythagoras'ın Samos'ta spor alanında da iyi olduğu ve beden eğitimi verdiği de sanılmaktadır. Daha önce de sözü edildiği gibi, Pythagoras, Samos'ta MÖ 538'den 522'ye kadar hüküm sürmüş Tiran Polycrates'in yönetimi ile ilgili sorunlar yaşadığı için Kroton'a göç etmiştir. Burada gençler, kadınlar, erkekler ve çocuklarla konuşmalar yaparak büyük bir kitle elde etmiştir. Bu

konusmalar genellikle öğütler içeren dini konuşmalardır. Bu bakımdan çocukların Tanrı'ya en yakın ve en saf varlıklar olduklarını söyleyerek, onlar için etkinlikler düzenlemiştir (Reidweg, 2005: 10-15).

Pythagoras, Kroton'da dini liderlik görevi yerine geçen görevlerini, -insanlarla konuşma ve kitle oluşturma- bitirdikten sonra Metapontum'a göç etmiştir. Çoğu kaynakta Pythagoras'ın ölümüne ilişkin pek çok şey yazmakla birlikte genel olarak, Pythagoras'ın artık Metapontum'da yaşamak istemeyip, açlıktan öldüğü bilgisi kabul görmektedir (Reidweg, 2005: 20).

Pythagorasçı düşünce geleneğinin takipçisi ve yayımcısı olan Pythagorasçılar, Pythagoras'ın kurmuş olduğu okulda yetişmektedirler. Bu okulun en büyük özelliği sıkı yönetimli ve kesin kuralları içinde barındırmasıdır. Pythagoras, bu okula ya da tarikata insanları almadan önce belirli şartları öne sürmektedir. Bu şartlar, örgütün gizliliğini esas alan şartlardır. Örgüte katılmak isteyen insanlar, öncelikle hayvanlara karşı ılımlı davranacaklarına ve onları asla öldürmeyeceklerine söz vermelidirler. Her gün, kuralların çiğnenmediğine dair kendi kendilerine sorgulamaya girmeleri gerektiği ve çiğnenen herhangi bir kural söz konusu ise vicdan azabı çekilmesi gerektiği de bu kurallar arasındadır. Müritler ya da öğrenciler, bu kurallar dışında büyüklere saygı duymak ve örgütte konuşulan hiçbir şeyi dışarı aktarmamak konusunda uyarılmışlardır. İsteğe bağlı olarak kadınlar da bu örgüte girebilme hakkına sahiptirler. Bu tarikatta verilen eğitimlerin başlıcaları bilimsel eğitimler, jimnastik, müzik ve sağaltımdır. Fakat bunların yanında, susarak ve dinleyerek beş seneyi doldurma eğitimi ve saygı eğitimi de verilmektedir. Bu saygı lidere saygı olarak anlaşılmalıdır. Lider hakkında konuşulacak herhangi bir şey için "kendisi dedi ki" denilerek söze başlanması gerektiği de önemli kural ve eğitimlerden biridir (Störig, 1993: 198-199).

Pythagorasçılık iki dönemde incelenmektedir. Bu dönemlerden ilki, Pythagoras'ın MÖ 530 yılında Kroton'da okulunu kurması ile Platon'un ölümüne kadar olan dönemi kapsamaktadır ve bu döneme ise Eski Pythagorasçılık dönemi denmektedir. Diğeri ise Yeni Pythagorasçılıktır ve MS I. yüzyıldan IV. yüzyıla kadar olan dönemi kapsamaktadır. Pythagoras hakkında günümüze ulaşmış kaynakların çoğunluğu Yeni Pythagorasçı dönemde yazılmış olan metinlerdir. Özellikle Yeni Platoncu okula mensup olan Porphyrios, Iamblikhos tarafından günümüze birçok bilgi aktarılmıştır. Bunun yanında Diogenes Laertius'un metinlerinden de bilgiler elde edilebilmektedir (Arslan, 2006: 140).

Pythagorasçı bu tarikat, zamanla siyaset ile ilişki kurmuş ve çok fazla tepki görmüştür. Tepki görmesinin asıl sebebi ise, seçkinlerin yönetimi oluşturmayı amaçlamış olmalarıdır. Büyük bir kitleye sahip olan Pythagorasçılar, siyasetçilerin engellerine ve saldırılarına

uğramışlardır. Kroton'da zaman zaman toplantı yapmak için buluştukları ev yakılmıştır. Pythagoras ve yanında birkaç öğrencisinin bu evde yanarak öldüğü söyleniyor olsa da günümüzde de hala geçerliliğini koruyan bu düşünceye göre Pythagoras Metapontum'a göç ederek orada ölmüştür (Störig, 1993: 199).

Pythagorasçılar'ın bu kapalı tarikatı ve onlara ilişkin kaynaklar da yangınla birlikte yok olmuştur. Pythagoras'ın felsefesi ve öğretilerinin büyük çoğunluğu, Pythagorasçı okuldan olan Philolaus'un aktarımı sayesinde günümüze kadar gelebilmiştir. Pythagorasçı okul ve öğretileri, kendilerinden sonra da etkisini büyük ölçüde devam ettirmişlerdir (Störig, 1993: 199).

Pythagoras'ın bu okulu kurmasının en özel nedeni, insanlara bir şeyleri öğretmek değil, insanları buldukları durumun içinden kurtarmak ve günahlarından arınmalarını sağlamaktır. Bu okul/tarikat amaç, hedef ve ibadet bakımından Dionysos ve Orpheusçu tarikatlar³ ile benzerlik göstermektedir. Fakat Pythagorasçı okulu yalnızca din temelli bir okul olarak görmemek gerekmektedir. Bunun nedeni, bilimsel ve felsefi görüşlerin bu okulda oldukça yaygın görülmesidir. Ayrıca, Pythagorasçılar'ın felsefe anlayışları, okul yandıktan sonra tamamen ortadan kalmamış ve kendi dönemlerinden sonra da etkilerini sürdürmüşlerdir. Bu etkileri, Ksenophanes, Empedokles, Sokrates, Platon, Plotinos, İhvan-ı Safa ve bunun gibi pek çok önemli filozoflarda rastlamak mümkündür. Daha önce de belirtildiği üzere bu isimler arasından en çok Platon'un Pythagoras felsefesinden etkilendiği bilinmektedir (Arslan , 2006: 139).

Eski Pythagorasçı okulun başlıca üyeleri Architas, Philolaus, Hippasus, Ecphantus, Hicetas ve Petron'dur (Guthrie, 1962: 320). Pythagorasçı okulun bu eski dönem bilgilerine ise Tarentumlu Aristoksenos, Khalkidialı Ksenophiles ve Dikearkhes yoluyla ulaşılmaktadır. Yeni Pythagorasçı dönemin öne çıkan temsilcileri ise Tyanalı Apollonios, Gedalı Moderatus, Gerasalı Nikomakhos ve Numenius'tur. Pythagoras ve Pythagorasçı felsefenin diğer aktarımcısı ise Herakleitos'tur. Herakleitos, *Doğa Üzerine* adlı yapıtında Pythagoras'tan aşağılayıcı bir tavırla söz etmektedir. Bu bakımdan en güvenilir kaynağın Aristoteles olduğu bilinmektedir (Arslan, 2006: 140). Pythagorasçı felsefeyi anlamak açısından Eski ve Yeni Pythagorasçıları ulaşılabilen kaynaklar bağlamında ele almakta yarar vardır.

Eski Pythagorasçı gelenekten olan Koroton'lu Philolaus, MÖ 450 yıllarında Pythagoras karşıtı bir saldırı sonrasında İtalya'dan Thebes'e kaçmıştır. Bu dönemde 20'li yaşlarında olduğu bilinen Philolaus'un daha sonra İtalya'ya dönerek Tarentum'da yaşamış olabileceği iddia edilmektedir. Philolaus, Pythagorasçılar arasında *Doğa Üzerine* adlı eseri ilk

³ bk. dipnot 2.

yayımlayan olduğu bilinmektedir (Zhmud, 2012: 128). Bu bilgilere ek olarak Philolaus'un yalnızca bir Pythagorasçı olarak değil, aynı zamanda zamanının ontoloji epistemoloji, kozmoloji ve astronomi alanlarındaki çalışmalarıyla bağımsız bir filozof olarak anılmaktadır (Graham, 2014: 46).

Yine eski Pythagorasçı okula mensup olan bir diğer isim ise Architas'tır. Tarentum doğumlu Architas, son dönem Pythagorasçı olarak bilinmektedir. Bir bilim insanı, filozof ve politikacıdır. Aynı zamanda birkaç felsefi ve bilimsel incelemeler yazdığı bilinmektedir. Eudemos'a göre Platon ile aynı yaşta olduğu belki de ondan büyük olduğu bilinen Architas, Platon'u etkilemiştir (Zhmud, 2012: 129).

Hippasus'un Pythagoras ile siyasi alanda bir rekabet içine girmesiyle aralarında bir düşmanlığın olduğu düşünülmektedir. Hippasus'un doğa felsefesi hakkında herhangi bir eser ortaya koymamış ya da bırakmamış olduğu ve onun görüşleri hakkında yalnızca iki tezin olduğu bilinmektedir. Bu tezlerden ilkinde Aristoteles ve Theophrastus'un söylemlerinden ulaşılmıştır. Bu tez, Hippasus'un Herakleitos düşüncesinde olduğu gibi "ateşin ilk ilke" olduğu görüşünü savunan tezidir. Diğer tez ise Aetius tarafından bildirilen, Hippasus'un "ruhun doğası gereği ateşli" olduğu görüşüdür. Bununla birlikte Philolaus'un kozmogonisinde yer alan evrenin merkezinde oluşan ateş fikrinin, Hippasus'un ikinci tezinin kaynağını oluşturduğu öngörülmektedir. Hippasus, Pythagoras'ın aritmetik ve harmonikler alanındaki çalışmasının devamını getirmiştir. Ayrıca felsefe, aritmetik ve müzik alanlarındaki pek çok bilgiyi Pythagoras'tan önce biliyor olduğu düşünülmektedir (Zhmud, 2014: 320-321).

Eski Pythagorasçı okula mensup olan diğer bir isim ise Petron'dur. Petron'un doğduğu yıl ve yaşamı hakkında pek fazla bilgi olmamakla birlikte bilinen tek şey, üçgen şeklinde düzenlenen 183 dünyanın varlığından söz etmesidir. Fakat bu görüşünü hangi argümanlara dayandırdığı bilinmemektedir. Petron'un Sicilya kökenli olduğu ve en eski Pythagorasçılar arasında yer aldığı düşünülmektedir (Zhmud, 2014: 322-323).

Pythagorasçı okulun bir diğer mensubu, Ecphantus'tur. Ecphantus'un varlığına ilişkin tartışmalar mevcuttur. Theophrastus doksografik çalışmasında Hicetas'tan ve Ecphantus'tan gerçek kişiler olarak söz etmektedir. Ecphantus'un tarihsel kişiliğini doğrulayan başka bir kaynak bulunmamaktadır. Atomcuların etkisi altına girecek kadar geç dönemde ve Platon'un çağdaşları olan Pythagorasçılardan olduğu düşünülmektedir. Ecphantus, dünyanın sayılardan oluştuğunu öne süren Pythagorasçı evrimini Demokritos'un öğrettiği gibi gerçek atomculukla birleştirmenin olanaklarını önceden görmüş olan bir Pythagorasçıdır. Ecphantus'un 4. yüzyılda yaşamış olduğu varsayımı doğru kabul edildiği takdirde, Pythagoras monadlarının cisimsel olduğunu ilk söyleyen kişi olarak bilinmektedir (Zhmud, 2014: 323-326).

Hicetas, Pythagoras okuluna mensup olan diğer bir isimdir. Kaynaklara göre yaşamı hakkında pek bilgi olmamakla birlikte Philolaus'tan daha genç olduğu, Ecphantus'un da öğrencisi olabileceği düşünülmektedir (Zhmud, 2014: 329).

Pythagorasçılığın edebi ve felsefi yönü, dogmatik Platonculuğun yükselişe geçmesi ve Pythagoras'ın ölümsüz ünü, I. yüzyılda Yeni Pythagorasçılığın doğmasını sağlamıştır. Bilinen tüm Yeni Pythagorasçıların aynı zamanda Platoncu oldukları bilinmektedir. MS 350 yılından sonra Pythagoras okulunun düşüşü ile birlikte akademi ve liselerde, daha sonra da felsefi ve tarihsel literatürde gerçek bir artış yaşanmıştır. IV. yüzyılın son üçte birinde Pythagoras'ın en az dört biyografisinin yazılmış olduğu bilinmektedir. Bu biyografilerin sayıları gün geçtikçe artış göstermiştir. Hristiyanlığın etkisinin hızla arttığı bir dönemde Diogenes Laertius tarafından yazılan biyografi şimdiye kadar yazılmış biyografiler arasında en açık ve edebi açıdan en iyisi oldukları bilinmektedir. Pythagorasçılık üzerine yazılmış olan bu metinler, kısa paragraflar ve pasajlar şeklinde anlatılmıştır (Zhmud, 2012: 6-9).

Yeni Pythagorasçılar arasındaki Apollonius, bir Yunan şehri olan Tyana'da doğmuştur. Ailesi bu kentin eski yerleşimcilerindedir. On dört yaşında Tarsus'a Fenikeli öğretmen Euthydemus'un yanına gelerek eğitim almaya başlamıştır. Fakat burada halkın hoş olmayan tavırları ile karşılaşan Apollonius, buradan Asklepios Tapınağı'na gelerek eğitim almaya devam etmiştir. Tanrıların tapınağı olarak bilinen bu tapınak, Apollonius için oldukça önemlidir. Burada Platon ve Chrysippos'un felsefe öğrencileri de bulunmaktadır. Epikuros'un da söylemlerine özenle katılan Apollonius, Pythagoras'ın mistik düşüncelerini uyguluyor olsa da kendisini üstün bilgelikle dolu biri olarak tanımlamaktadır. Öyle ki Pythagoras'ı ciddiyyetle yoksun bir öğretmen olarak görmektedir (Goold, 1912: 11-14).

Yeni Pythagorasçılar arasından Gedalı Moderatus, MS I. yüzyılın başında Plutharkhos'un, onu bir Pythagorasçı olarak nitelendirmesinden ve takipçisi Lucius'u da Pythagoras öğretilerine göre hayat yaşayan biri olarak tanımlanmasından dolayı Moderatus'un Pythagorasçı bir hayat yaşamış olduğu düşünülmektedir. Moderatus, sıkı bir Pythagoras takipçisi olarak bilinmektedir. Platonculara eleştirel yaklaşan Moderatus, onların Pythagoras doktrininde en iyi olan her şeyi kendilerine mal ettiklerini iddia etmektedir (Zhmud, 2014: 268-269).

Bir diğer Yeni Pythagorasçı isim, Moderatus'tan hemen sonra gelen Nikomakhos'tur. Nikomakhos, MS II. yüzyılın ilk yarısında etkinliğini sürdürmüştür. Matematik ve müzik teorisi alanlarında çalışmalar yaptığı bilinmektedir. *Aritmetiğe Giriş ve Harmonik El Kitabı* adlı iki eseri günümüze ulaşmıştır. Nikomakhos, kendi zamanında ünlenmiş ve sonraki dönemlerde bu ününü devam ettirmiştir. Eserleri arasından günümüze ulaşılabilen iki

kaynak daha bulunmaktadır. Bu eserler, *Aritmetiğin Teolojisi ve Pythagoras'ın Yaşamı*'dır (Zhmud, 2014: 270).

1.2.1. Pythagoras ve Pythagorasçı Felsefe

Elea okulundan sonraki dönemin temsilcisi olan (Gökberk, 1993: 31), Antik Yunan'dan bugüne de yarı peygamber sıfatı ile tanınmış olan Pythagoras, dini bir topluluğun kurucusu ve mucizeler yarattığı iddia edilen bir peygamber olarak anılmaktadır. Pythagoras'ın Kroton çevresinde kurmuş olduğu bu dini topluluk, mistik bir din olan Orpheusçuluk yanında, felsefe alanında ortaya atmış oldukları düşüncelerden dolayı tıpkı Platon'un *Academia*'sına da benzemektedir. Pythagorasçı okul, hem otoriteye (hoca) saygının kesin ölçüt olduğu ve otoritenin ezoterik öğretilerine erişmenin düzeyine göre hiyerarşik bir yapıya sahip, hem de okulda öğrenilmiş öğretileri yayma yasağı ve belirli ritüeller göz önünde bulundurulduğunda, tarikat niteliğinde bir okul olarak karşımıza çıkmaktadır (Sassi, 2012: 37). Bu dini okul ile birlikte yaymış olduğu öğretilerinden dolayı ilahi bir kişilik olarak anılan Pythagoras, felsefi temellerle ortaya koymuş olduğu müzik ve matematik üzerine düşüncelerinden dolayı bir deha olarak adlandırılmaktadır (Birand, 1958: 16). Bazı kaynaklar Pythagoras'ın hiç eserinin olmadığı yazılmaktadır. Fakat Diogenes Laertios bu durumun tam tersini söylemektedir. Diogenes Laertios'a göre Pythagoras, *Eğitim*, *Devlet* ve *Doğa* adında üç tane eser yazmıştır. Pythagoras'ın eserlerinin olup olmadığı tartışılan bu karmaşık durumunu açıklamak için Herakleitos'un sözlerini kanıt olarak göstermektedir:

Bazıları Pythagoras'ın bir tane bile yazılı eser bırakmadığını söylerler ama bu doğru değildir. Doğa düşünürü Herakleitos, neredeyse avaz avaz bağıarak şöyle diyor: “Mnesharkos oğlu Pythagoras araştırma çalışmalarında bütün insanları aşmıştır ve bu yazılarından seçme yaparak büyük bir bilgi ve kurnazlığa dayalı kendi bilgeliğini oluşturmuştur.” Böyle söylüyor çünkü Pythagoras, *Doğa Üzerine* adlı eserinde şöyle başlıyor, “Soluduğum hava adına, içtiğim su adına bu eserimle ilgili herhangi bir yergiye katlanmayacağım (Laertios, çev. 2007: 383,6- 384-7).

Pythagoras genel anlamda Pisagor denklemi adı verilen, “dik açılı bir üçgenin uzun kenarının karşısına gelen kısa kenarlarının üzerine yerleştirilebilen karelerin toplamının, uzun kenarın üzerindeki karelerin toplamına eşit olduğunu gösteren denklemle” (Störig, 1993: 196) tanınmaktadır. Yalnızca matematik alanında değil, bütün felsefe anlayışını “sayılar öğretisi” temeli üzerine gerçekleştirmiştir. Bunun yanı sıra filozof sözcüğünü kullanan ilk kişi olarak bilinmektedir. Öyle ki yaşamış olduğu dönemde kendisini bir “bilge (*sophos*)” olarak değil de “*philosophos* (bilgiyi seven)” olarak adlandırmıştır (Störig, 1993: 196). Matematiğin gelişiminde büyük etkisi olan Pythagoras ve Pythagorasçılar, her şeyin bir ölçüsü olduğu ve

her şeyin sayılardan oluştuğu görüşü ile sayıyı evrenin temelinde yatan mutlak bir öz ile özdeşleştirmişlerdir. Sayıların anlamlar taşıdığı düşüncesinden hareketle birlik, iki, üç, yedi ve on sayıları onlara göre dünyanın gidişatına yön veren ve mucizevi anlamlar içeren güçler olarak bilinmektedir (Diakov ve Kovalev, 1987: 516-517).

İdealist bir felsefe anlayışına sahip olan Pythagoras, hem kendi döneminde hem de kendisinden sonraki Pythagorasçı kitlenin idealist dünya görüşüne ve idealist bir felsefe ortaya koymalarına zemin hazırlamıştır (Diakov ve Kovalev, 1987: 516). Bu felsefe anlayışlarından, ruhun ölümsüzlüğü öğretileri oldukça önemli olmakla birlikte Ortaçağ'a ve günümüze kadar etkisini sürdürmüştür. Bu görüşe göre insan ruhu, yeryüzünde, bedenden bedene dolaşmaktadır. Öyle ki dolaştıkları bedenler insan, hayvan ya da bitki olabilmektedir. Bu durumda ruh, bedenden ayrı olarak karşımıza çıkmaktadır. Pythagorasçı felsefeye göre ruh, insanın gerçek özünü meydana getirmektedir. Böylece herhangi bir bedene girdiğinde, ruh bozulmalara maruz kalacaktır. Bu bakımdan beden, ruhu sıkıştırarak özgürlüğünü kısıtladığı için kötülüğü temsil etmektedir. Ruhun değişmez bir gerçeklik olarak tanımlayan Pythagorasçılar, bedeni ise gerçek olmayan olarak açıklamışlardır. Ruhun ölümsüzlüğü görüşünü ilk defa ortaya atan kişinin Pythagoras olmadığı bilinmektedir. Ruhun ölümsüzlüğü görüşüne daha önce Mısırlılarda, Giritlilerde ve Miken uygarlığında rastlanmıştır. Homeros'un da ruhun ölümsüzlüğü fikrini benimsememiş olmasına rağmen bu görüş hakkında bilgisi olduğu bilinmektedir (Arslan, 2006: 145-146).

Pythagorasçı tarikatta bulunan yasaklar, ruh göçüne bağlı olarak gelişmiştir. Öğrencilerine ya da müritlerine baklava yemeyi, beyaz horoza dokunmayı, yere düşen bir şeyi kaldırmayı ve et yemeyi yasaklamıştır. Hayvan eti yenmesini yasaklayan Pythagoras, bu yasağı, ruhun tüm canlılara göç edebileceği görüşünden hareketle ortaya koymuştur. İnsanın bedenine geçmiş olduğu hayvanın da geçmişte tanıdık birinin ruhunu barındırıyor olması olasıdır (Arslan, 2006: 146). Diogenes Laertios, Pythagoras'ın ruhun ölümsüzlüğü ve ruh göçü öğretisini şu şekilde aktarmıştır:

Pantoslu Herakleides'e göre, Pythagoras kendisiyle ilgili olarak, eskiden Aithalides olduğunu ve Hermes'in oğlu sayıldığını anlatıyormuş. Hermes ona ölümsüzlük dışında ne isterse seçmesini söylemiş. O da, yaşarken de ölüyken de olup bitenlerin anısına sahip olmak istemiş. Böylece, yaşarken her şeyi anımsıyormuş, öldükten sonra da aynı anıları koruyormuş. Sonra zamanı gelince Euphorbos'un bedenine girmiş ve Menelaos tarafından yaralanmış. Euphorbos da eskiden Aithalides olduğunu ve bu armağanı Hermes'ten aldığını söylüyor. Ruhunun nasıl göç ettiğini, kaç bitki ve hayvanın içine girdiğini, ruhun Hades'te ne çok acı çektiğini ve öteki ruhların nelere katlandıklarını anlatıyordu (Laertios, çev. 2007: 385,4).

Pythagoras'ın ruhun ölümsüzlüğü anlayışında, bedenın ölmesi, ruhun kurtuluşa ermesi anlamına gelmektedir (Barnes, 1979: 82). Pythagoras, ruhun ölümsüzlüğü ve ruh göçü görüşüyle aynı zamanda bir ahlak görüşü de ortaya koymuştur. İnsanın yeryüzündeki eylemlerine bağlı olarak ruh, ya aşağı bir bedene ya da yukarı bir bedene göç etmektedir. Böylelikle Pythagoras, ruhun Tanrısal bir yere ait olduğunun vurgusunu yapmaktadır. Ruhun ölümsüzlüğü fikri, Antikçağ'ın ileri dönemlerinde Platon tarafından daha sistemli hale getirilmiştir (Arslan, 2006: 147).

Pythagorasçı felsefe okulunun ilgilendiği bir başka ve önemli alan da tıp alanıdır. Pythagorasçı okul içerisinde tıp alanında en önemli isim Alkmaion'dur. Bir hekim olan Alkmaion, aynı zamanda filozof olarak da bilinmektedir. Tıp konusunda deneye dayalı bir tıp ortaya koyan Pythagorasçılar, belirli kurallara bağlı eğitimler görmüşlerdir. Bu kurallardan bazıları perhiz ve sporun gerekliliğidir. Pythagorasçı anlamıyla perhiz, insanın kendi iradesi ve bilgeliği ile belli başlı şeyleri yiyip içmemek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bazı yiyecekleri kendi istekleri ile hiç yemeyip, bazı yiyecekleri ise yeteri kadar yemektirler. Örneğin Pythagorasçılar et yememektedirler. Bunun anlamı, reenkarnasyon inancına bağlı oldukları ve ruhun ölümden sonra da başka bedenlere gireceğidir (Çakmak, 2015: 63-65).

Pythagoras ve Pythagorasçıların felsefesinde önemli bir nokta da matematik ve müzik ilişkisidir. Bilim ve sanat ile oldukça ilgili olan Pythagorasçılar, matematik ile müzik arasında bir bağlantı kurmuşlardır. Pythagoras, ses perdesi ile tel arasındaki uzunluğu hesaplamıştır. Onu takip eden Pythagorasçılar ise sayı orantılarında seslerin bağlantılarını bulmaya çalışmışlardır. Böylece bir sesin niteliği ile ses dizisindeki konumunu, bu sese karşılık gelen sayının niteliği ve sayılar dizisindeki konumu ile bir tutmuşlardır (Gökberk, 1993: 31). Bunun dışında Pythagoras, müzik teorisi alanında başka önemli tespitlerde bulunmuştur. Evreni bir armoni olarak tanımlar: Kürelerin uyumu. Bu armoninin yansıması olarak tonal kavram, gerilmiş tek bir tel (monokord) yardımıyla bölünebilir. Yorucu denemelerden sonra Pythagoras, bugün batı müziğinin temelini oluşturan aralıklarla ilgili bilgiler bırakmıştır (Akt; Say, 1997: 50). Buradan hareketle müzikolog Ahmet Say'a göre Pythagoras, "felsefe, mantık ve müziğin Antik Yunan'daki doruklarından biri (Say, 1997: 50)" olarak adlandırılmıştır.

Matematik ilişkilerin gerçekliğe uygulanması konusunda da Kürelerin ahengi anlayışı, hem oransal ortalamanın matematiksel araştırma yapmasına izin vermesi, hem de müzik seslerinin sayılarla ilişkilendirilerek açıklanması açısından oldukça önemlidir. Kürelerin ahengi, doğumumuzdan bu yana duyarak alıştığımız ve tıpkı yıldızların dönerken çıkarmış oldukları sesler ile ilişkilendirilmiştir (Sassi, 2012: 43). "10 sayısının, ilk dört tam sayının

toplamından oluştuğu için $(1 + 2 + 3 + 4 = 10)$ müzik skalasının, hatta gerçekliğin tüm özelliklerini kendinde toplaması ve sayının özü olarak değer kazanması da Pythagoras'a atfedilebilir (Sassi, 2012: 43).”

Pythagorasçılar, Kozmoloji alanında da düşünceler ortaya atmışlardır. Pythagoras, kozmos kavramını ilk ortaya atan kişi olarak bilinmektedir. Bu kavramı ise, evreni açıklamak amacı ile ortaya atmıştır (Störig, 1993: 197). Nesnelerin sayılardan nasıl meydana geldiği üzerine tartışan Pythagorasçılar, sonuç olarak sayıların cisimsel olarak etken oldukları cevabına ulaşmışlardır. Onlara göre sayılar, sınırlı ile sınırsız, tek ile çift gibi, zıtlıkları ile birlikte varolmuşlardır. Düalist bir görüş benimseyen Pythagorasçılar, Evren’deki uyumu da bu zıtlıkların varlığı ile açıklamaktadırlar (Gökberk, 1993: 32).

Pythagorasçıların diğer önemli görüşleri ise astronomidir. Yer merkezli Evreni küre şeklinde düşünerek, Yer’in de Evren’in ortasındaki görünmez olan ateşin etrafında dolaştığı savını ortaya atmışlardır. Merkezi ateş etrafında doğudan batıya doğru on tane gök cisminin saydam kürelere takılmasıyla döndüğünü iddia etmişlerdir. Pythagoras’a göre hızla ilerleyen her şey ses çıkarmaktadır. Evren’deki gök cisimlerinin hareketleri belirli sesler çıkarmaktadır. Yıldızların da ses çıkardıklarını söyleyen Pythagorasçılar, bu sesin yüksek çıkıp çıkmamasının nedenini yıldızın merkezdeki ateş ile arasındaki uzaklık ile ilişkilidir. Bu bağlamda Pythagorasçılar, göklerin de musikisinin olduğu görüşünü ileri sürmüşlerdir (Gökberk, 1993: 32). Eski Pythagorasçıların, Yer’in kendi eksenini ile Güneş etrafında dönmesi anlayışları, yani Güneş merkezli Evren anlayışları, Kopernik’in sistemini oluşturacak olan evren modeli olarak karşımıza çıkmaktadır (Gökberk, 1993: 32).

1.3. Pythagoras ve Pythagorasçı Düşüncede Müzik Anlayışı

Pythagorasçı müzik anlayışı, kozmoloji, teoloji, matematik gibi birçok bileşeni olan bir anlayıştır. Tüm bu bileşenlerin ve zıtlıkların arkasında yatan şey ise Pythagorasçı düşüncede ahenk ve uyumdur. Pythagoras okulunun bir üyesi olan ve Pythagorasçıların görüşlerini ilk defa kaleme alan kişi olarak bilinen Philolaus’a göre uyum ve ahenk, ses diklikleri arasındaki matematiksel ilişkiler ile açıklanabilmektedir (Tarhan, 2020: 5). Başta Pythagoras ve Philolaus olmak üzere, ahengin Evren’in temelindeki düalizmden meydana geldiğini düşünen Pythagorasçılar, evrenin temelindeki en yüksek ahengin de müzik olduğunu belirtmektedirler.

Pythagorasçılar, felsefeyi pratik alanda kullanırken, müziği de bu pratik alanın içine almaktadırlar. Müziği bu pratik alanda eğitimin bir ilkesi olarak gören Pythagoras, bu görüşünü yapmış olduğu belirli deneylere dayanarak ileri sürmektedir. Pythagorasçıların

müziğin söz konusu pratik alana dahil edilmesine dair aşağıdaki örnek verilebilir (İsababayeva Apaydın ve Arslan, 2015: 329):

Derler ki, insan hayatını mantıklı hale getirip ruhun ihtiraslarını düzene sokan felsefeyi kabul ediyorsak, daha da çok müziği de kabul ediyoruz, çünkü o aynı sonuçlarına ulaştırırken, bunu büyüleyici bir ikna ile yapmaktadır. Örneğin Pisagor, bir kez sarhoşluktan azmakta olan ve akılsızlardan farklı gözükmeyen gençleri gördüğünde, yanındaki flütçüye, spondee ölçüde bir melodi çalmasını tavsiye etmiştir. Flütçü tavsiyesini uyguladığı anda gençler sanki en baştan beri ayıkmişler gibi aniden akli başında duruma geçmişlerdir (Akt. İsababayeva Apaydın ve Arslan, 2015: 329).

Bu bakımdan müzik Pythagorasçılar için yalnızca Evren'in oluşumuna ilişkin sorunları çözmeye değil, aynı zamanda müziğin etik bir pratik olarak da kullanıldığına dair düşünceleri olduğu da anlaşılmaktadır. Yukarıda Empiricus'tan aktarılan alıntı, bu düşüncenin kanıtı niteliğindedir. Yalnızca Empiricus değil, aynı düşünce üzerinden Iamblichos da Empiricus'a benzer görüşler ileri sürmüştür. Iamblichos'a göre Pythagoras "flütle çalınan frigyen melodilerinden coşan ve ateşlenen" bir genci lir çalarak sakinleştirmiştir (Akt; İsababayeva Apaydın ve Arslan, 2015: 329)."

Matematik ve müziğin ilişkilendirilmesi konusunda evrenin de bu ilişki aracılığıyla açıklanabileceğini düşünen ve bunu kanıtlamaya çalışan Pythagorasçılara göre varlıklar arasında nitelik ve nicelik farklılıkları bulunmaktadır. Aynı zamanda nitelik farklılıkları, nicelik farklılıklarına indirgenebilmektedir. Pythagoras felsefesinde nesnelere ve diğer şeyler sayılarla ifade edilebildiğinden, her şeyin matematiksel oranlar ile açıklanması ya da düşünülmesi olanaklıdır. Böylece yalnızca sesler değil, eşyalar, olaylar ve durumlar da kendi içlerinde içkin bir değişmeyen olan töz olarak sayıları barındırmaktadırlar (Tarhan, 2020: 6). Sayıları her şeyin temeline alan Pythagorasçılar, aynı şekilde her şeyi sayılara da indirgemektedirler. Evrenin oluşumunu da sayılarla açıklamaya çalışarak, sayıları tek, çift, sonlu ve sonsuz şeklinde ayırarak, evrenin de sayılar gibi sonlu ve sonsuz şeylerden meydana geldiğini öne sürmektedirler. Bu sebeple, birbirine karşıt ve eşdeğer olan tüm şeylerin bir aradalığını sayısal, yani matematiksel ahenge dayandırmaktadırlar (Tarhan, 2020: 6). Pythagorasçılar sayıyı Euklides gibi matematikçilerden farklı bir tarzda ele almaktadırlar. Bazı sayılara dinamik nitelikler atfetmeye bazı sayılara ise erdemler atfetmektedirler (Boethius, 1989: xxii). İhsan Fazlıoğlu'nun aktarımıyla Pythagorasçıların sayıya bakışı şu şekildedir:

İlk dönem Pythagorasçıların sayı anlayışı nokta-sayı (atomik sayı), ve bu sayının uzayda nokta olarak temsili anlayışına dayanıyordu. Sayıların oluşturduğu, üçgen, dörtgen, beşgen vb. sayı çeşitleri de uzayda noktalarından oluşan "kesikli-parçalı geometrik şekiller" olarak tersim ediliyordu. Bu tür bir anlayış ise sadece pozitif tam sayı anlayışına uygundu. Ancak irrasyonel sayıların keşfinin ortaya çıkardığı problem neticesinde nokta sayı (süreksiz nicelik) terkedilerek çizgi sayı (sürekli nicelik) kavramına geçildi. Neticede sürekli nicelikler, ölçülebilir büyüklükler= magnitude (rasyonel) ve ölçülemez büyüklükler (irrasyonel) şeklinde tasnif edildi. Yeni kavramsal zemin gereğince de uzayda parçalı geometrik şekil olarak resmedilen sayılar sürekli büyüklüklerle tam geometrik şekillerle tersim edilmeye başlandı⁴.

Pythagorasçıların sayılara ilişkin görüşlerinin Euklides'ten ayrıldığı nokta da yine İhsan Fazlıoğlu'ndan şu şekilde aktarılmıştır:

Euclides'e gelinceye kadar Yunan geometrisi "şekil ile açıklama"yı (tebyîn) esas alan bir anlayışa dayanır. Bunun için de göze ve sezgiye hitab eden bir anlayışı benimsemesi esas alınan anlayışa uygundur. Maksudın hasıl olması için ise şekil'in kendi başına ikna edici olması yeterli görülmüştür. Bundan dolayıdır ki Yunan matematiğinde şekil uzun zaman burhan yani isaptın yerini tutmuştur. Filozofların ferdi sezgideki hata payı üzerinde durmaları üzerine, sezgiye dayanmayan "mantiki açıklama" üzerine durulmaya başlanmıştır. Ancak mantiki açıklamada bile gözün ve dolayısıyla sezginin gerektirdiği unsurlar dikkate alınmıştır. Nitekim Euclides ve geometrisi bunun en önemli örneğidir. Aristoteles'in *Organon*'unun verdiği imkanlardan da yararlanan Euclides hem akli hem de gözü aynı zamanda ikna etme yolunu araştırmış; aksiomatik bir sistem kurarak mantikî ispat'ı, pergel ve cedvel kullanarak ta şekil tersimini daha mükemmel hale getirmiştir⁵.

Yukarıdaki alıntı bağlamında Euclides'in geometri anlayışının aksiomatik ve mantıksal ispatlara dayandığı görülmektedir. Pythagorasçıların'da sayılar salt matematik ve geometri içerisinde kullanılmamaktadır. Aynı zamanda sayılar insan ruhunu iyileştirmede ve etik ilkelerin düzenlenmesi alanında da kullanılması bakımından Euclides'in geometri ve sayı anlayışından ayrılmaktadır (Boethius, 1989: xxii).

Matematik ve ses ilişkisi üzerinden bazı formüller geliştirmesi sebebiyle de Pythagoras, Batı dünyasının ilk müzik teorisyeni olarak bilinmektedir. Pythagoras'ın müzik ile matematik arasında kurduğu bu ilişki, anlatılanlara göre onun bir demircinin önünden geçerken duymuş olduğu demir dövme seslerinin uyumu, matematiksel bir oran ile nasıl

⁴ İhsan Fazlıoğlu Çalışmaları, Euclides Geometrisi ve Kelam. (2018). Erişim adresi: <http://fazlioglu.blogspot.com/2018/07/ihsan-fazlioglu-euclides-geometrisi-ve-kelam.html> (erişim tarihi: 10.06.2022)

⁵ İhsan Fazlıoğlu Çalışmaları, Euclides Geometrisi ve Kelam. (2018). Erişim adresi: <http://fazlioglu.blogspot.com/2018/07/ihsan-fazlioglu-euclides-geometrisi-ve-kelam.html> (erişim tarihi: 10.06.2022)

açıklanacağı sorusu ile açığa çıkmıştır (Tarhan, 2020: 7). Pythagorasçılarının seslerin uyumu ile matematik arasında kurmuş oldukları bağlantı ve oranlar Tarhan'dan şu şekilde aktarılmıştır:

Pythagoras'ın M.Ö. 6. yüzyılda müzikal aralıklar ve dizi kurulumu üzerine yapmış olduğu çalışmalar, müziği anlama ve bilimsel olarak açıklamanın ilk örneklerindedir. Bu keşif, Pythagoras'ın demirciler çalışırken çekiçlerden çıkan seslerin uyumundan etkilenmesi ile başlamıştır. Demircilerin kullandığı çekiç ağırlıklarından esinlenerek müzikal ses aralıkları üzerinde deneyler yapan Pythagoras, farklı ağırlıktaki çekiçlerden çıkan seslerin uyumunu, tel boylarını veren büyüklüklerle oranlayarak, müzikteki ses aralıklarını oranlarla (basit kesirlerle) ifade etmiştir. Böylelikle Pythagoras, ses aralıklarının tel uzunluklarına ve tel uzunluklarının birbirine oranına bağlı olduğunu keşfetmiştir (Akt; Tarhan, 2020, s. 7).

Matematik ve ses arasındaki ilişkiyi, müzikal perde ile arp telinin titreşimi arasında gözlemleyen Pythagorasçılar, daha sonra tellerin boy oranlarının oktav, beşli ve dördü aralıklar ürettiğini fark etmişlerdir. Güzellik ve matematikselliğin arasında bir uyum olduğunu düşünen Pythagorasçılar, bu uyumu evrendeki uyum ile benzeştirmişlerdir (Başok Diş, 2020: 570). Pythagorasçılar, bu önemli düşünce ile birlikte, Miletli filozoflarda olduğu gibi maddi olandan formel olana, formu ya da yapıyı temele alan açıklamaya doğru geçiş yapmışlardır (Cevizci, 2016: 41).

Antik Yunan'da MÖ 750-600 yılları arasında müzik pek rağbet görmemektedir ve Antik Yunan'ın kendine has enstrümanları vardır. Bunlar lir ve *kitharadır*. Bunların dışındaki enstrümanlar, kendilerine has enstrümanlar olmadıkları için yalnızca eğlence amacıyla kullanılmaktaydı. Kendilerine has olmayan flüt ve arp enstrümanları, eğitimde ve tapınaklarda kullanılmıyordu. Antik Yunan'ın ilk döneminde şiir, müziğe baskın geliyordu. Müzik ise yalnızca diyatonik gam üzerine kurulu bir biçimde icra ediliyordu. Antik Yunan'ın ikinci döneminde (MÖ 600-450) müzik artık eğitim- öğretim programları içerisinde girmiştir. Bu geleneği sürdüren birtakım önemli sanatçılar vardır. Bunlardan bazıları Thaletas, Ksenodemos, Ksenokritos, Polimnestos ve Sakadas, Alkman, Stesikhohros, İbykos, Pindaros, Simonides, Bakkhylides ve Pindaros'tur. Akustik müziğini ilk başlatan kişiler olarak bilinen Pythagoras ve Lasos, aynı zamanda nota yazımı geliştirmiş ve ses aralıklarını tanımlamışlardır. Pythagoras'ın keşfettiği "2:3" olan ses aralığı, günümüzde hala değişmeden kullanılmakla birlikte Pythagoras'ın günümüze kadar değişmeden gelen ve hala kullanılan ses aralıkları şu şekilde gösterilebilir (Tarhan, 2020: 9):

Sekizli: Pisagor'a göre, (şayet) gerilmiş bir telin tam ortasına hareket edebilen bir köprü koyar ve telin ikinci yarısını titreştirirsek bu ikinci yarının verdiği ses, tüm telin verdiği sesin sekizlisidir. Dolayısıyla sekizlinin nispeti 1:2'dir. Pisagor'dan sonra asırlar geçmiş, hâlâ bu nispet aynı kalmıştır.

Beşli: Gerilmiş bir telin 1:3'ünü bir köprü ile bölüp 2:3'ünü titreştirirsek çıkan ses, tüm telin tamamının vereceği sesin beşlisidir. Demek ki beşlinin nispeti 2:3'tür. Bu nispet de herkes tarafından kabul edilmiştir.

Dörtlü: Gerilmiş bir telin 1:4'ünü bir köprü ile kısalttıktan sonra, kalan 3:4'ü titreştirirsek elde edilen ses, telin tamamının verdiği sesin dörtlüsü olacak ve neticede dörtlünün nispeti 3:4 olarak bulunacaktır. Bugüne dek hiç kimse dörtlünün 3:4 nispetten başka türlü seslendirildiğini iddia edememiştir (Tarhan, 2020: 9).

Ses aralıklarını tanımlayan Pythagoras'tan sonra, ses diklikleri arasındaki sayısal ilişkileri açıklamada, Pythagorasçılar içinde önemli bir isim olan Philolaus, müziği Evren'i açıklamaya yarayan kuramsal bir model olarak görmüş ve müziği kuramsal açıdan ele almıştır. Harmonia'yı da bu ses diklikleri arasındaki sayısal ilişkilerle ifade etmiştir. Philolaus'a göre Evren, sınırlı ve sınırsız olan şeylerden meydana gelmektedir. Bu sınırlı ve sınırsız şeyler, doğaları gereği bir araya gelememektedirler. Birbirlerine zıt olan ve bir araya gelemeyen bu şeylerin bir araya gelebilmeleri için üçüncü bir birleştiricinin olması gerektiğini savunan Philolaus, karşıtlıklardan doğan bu uyuma *harmonia* adını vermektedir (Baysal, 2014: 58).

Müzikal açıdan ele alınan *harmonia*, iki farklı ses aynı anda çalındığında tek ve uyumlu bir ses meydana getirmesi anlamına gelir (Baysal, 2014: 59). Ritim ve matematiksel ölçünün arasındaki ilişkiye dayanarak, her müzik parçasında enstrümana belirli bir ritim ve matematiksel ölçüye göre vurulmaktadır. Harmoni ise bu sayılar ve ritmin birbirleriyle olan ilişkisine bağlı ortaya çıkar. Bu matematiksel ölçü, yalnızca sesin sekizli, beşli ve dörtlü olmasından kaynaklı olmayıp, aynı zamanda enstrümanın imal edilme şekline bağlı olarak da değişebilmektedir (Tarhan, 2020: 9). Pythagorasçılar, bu matematiksel ilişkiden yola çıkarak evrenin temelinde yattığını düşündükleri 1, 2, 3 ve 4 sayılarına ulaşmışlardır. Bu sayılara Tetrad sayıları denmektedir. Pythagorasçılar, bu sayıların birbirleri ile ya da tek başlarına ilişkisi olduklarını savunmuşlardır. Örneğin, 1 sayısı bütünü temsil ederek, nokta ile ifade edilmektedir. 2 sayısı, doğurucu bir özellik taşıyarak zıtlığı temsil etmekte ve 3 sayısı da ahengi ve uyumu temsil etmektedir. 4 sayısı ise piramit şekline benzetilerek kozmosu ifade etmektedir. Dört sayısına yalnızca bu özellikler yüklenmekle kalmaz, aynı zamanda 4 sayısı 4 element ve 4 mevsimle de ilişkilendirilirken, Tanrısal güç barındıran bir sayı olarak da düşünülmektedir (Baysal, 2014: 60; Nolan, 2002: 273).

Pythagorasçı düşünceye göre oktavlar da Tetrad sayıları içinde yer almaktadırlar. Bu oktavlar; oktav (2:1), oktav+beşli (3:1), iki oktav (4:1), beşli (3:2) ve dörtlü (4:3) şeklinde gösterilmektedir. Bu sayılar tetrad aralıklarıdır. Bu sayede Pythagorasçılar için bu dört sayı ve tetraktis hem ilahi hem de sayısal açıdan daha değerli konuma gelmiştir (Baysal, 2014: 60).

Pythagorasçılar arasında daha özgün fikirlere sahip olan M.Ö. 428 – 350 yılları civarı yaşamış olan Tarentumlu Arkhitas, sesin oluşumunu hareket halindeki nesnelere çarpışmaları ile ilişkilendirerek açıklamaya çalışmıştır. Arkhitas, çarpışma sonucu ortaya çıkan sesin, çarpışmanın hızına bağlı olarak değişkenlik göstereceği fikrini savunmaktadır (Baysal, 2014: 66).

Şeyler bizim algı organımıza çarptığında, çarpışmalardan hızlı ve güçlü gelenler tiz sesli, yavaş ve zayıf gelenler ise pes sesli duyulur. Dolayısıyla, eğer birisi bir çubuğu (sopayı) ağır ve zayıf hareket ettirirse, çarpışma ile pes bir ses yapacaktır, ama eğer hızlı ve güçlü hareket ettirirse tiz bir ses yapacaktır. Bu olguyu sadece bu örnek üzerinden değil gerek konuşurken gerek şarkı söylerken, yüksek ve tiz sesli şeyler söylemek istediğimizde şiddetli bir nefes ile söylememizden de anlayabiliriz... Aynı şey insan seslerinde de gerçekleşir; güçlü bir nefes vasıtası ile hareket eden sesler yüksek ve tiz sestedir, zayıf bir nefes vasıtası ile hareket edenler ise kısık ve pes sestedir (Akt; Baysal, 2014: 66).

Bundan farklı olarak insanın ses algısının belirli bir kapasitesi olduğunu düşünmektedir. Uzak oldukları için bize ulaşamayan ya da büyük oldukları için işitemediğimiz sesler gök cisimlerinin hareketleri ve kürelerin ahengi sonucunda ortaya çıkan seslerdir. Fakat insan kulağının işitemediği bu sesler, Platon ve sonraki dönemlerde oldukça fazla karşılaşacağımız evrenin uyumu anlayışı olarak kendisini göstermektedir (Baysal, 2014: 66). Arkhitas, Philolaus'tan farklı olarak tetraktis sayıları üzerinden ideal sistem kurmak yerine gözlemlenebilir müzik pratikleri ile matematiksel bir kuram oluşturmuştur (Baysal, 2014: 66-67).

Biz bu meselede, görüngülerle uyumlu kanıtlar vermeye çalışırken seleflerimizin tutumunda değiliz, ki onlardan bazıları konu ile tamamen ilgisiz olan argümanlar kullanıp, algıyı kusurlu saymış ve onu baştan savmışlardır ve yüksek ile alçak seslerin, sayıların oranlarından ve göreceli hızlarından meydana geldiğini söyleyerek teorik açıklamalar uydurmuşlardır. Onların açıklamaları büsbütün alakasızdır ve görüngülerle tamamen çatışma halindedir (Baysal, 2014: 70; Barker, 1989: 149).

Yukarıdaki pasajdan da anlaşılacağı gibi Pythagorasçılar içerisinde Arkhitas, matematikle ulaşılan kabul görmüş açıklamalar yerine gözlemlenebilir ve dünyevi açıklamalarda bulunarak Philolausçu düşünceden ayrılmıştır.

1.3.1. Antik Yunan'da Müzik: Pythagoras ve Pythagorasçı Etkiler

Antik Yunan, Batı müziğine dair en eski yazılı belgeleri içinde barındıran bir kültürdür. Bu kültür ya da dönem, Arkaik Yunan, Altın Çağ ve Helenistik Çağ olmak üzere üç dönemde incelenmektedir. MÖ 7. yüzyıla kadar uzanan bu uygarlık, doğaçlama danslar, spor oyunları ve çeşitli şenliklerin gerçekleştiği bir uygarlıktır. Şenliklerde Tanrıların ve yarı Tanrıların yaşamlarında gerçekleşmiş olaylar coşkulu bir biçimde, dans, şarkı ve çalgılarla gerçekleştirilmektedir (İlyasoğlu, 2008: 17). Yunanlılar, müzik ve insan arasında doğrudan bağlantı kurmuşlardır. Bunun bir örneği olarak Aristoteles'in *Politika* adlı eserindeki ifadelerine bakmak gerekmektedir: "Makamlar çeşitlidir; bunları dinleyen de ayrı ayrı etkiler altında kalır. Bazıları, Miksolidya makamı gibi, insanı hüzne götürür; bazıları kafaya durgunluk verir; bazıları esenlik getirir. Dorya makamı gibi. Frigya makamı ise coşkunluk aşılır (Say, 1997: 51; Aristoteles, 1975)." Fakat bu tutum herkesçe kabul görmemiştir. Genel kabulün dışındaki kabule göre Dorya makamının saldırgan bir yapıda faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Hipodorya makamı ise görkemli bir makam olarak kabul görmüştür. Aynı şekilde, bu görüşe göre Miksolidya makamı, iç karartıcı ve ağlamaklı makam, Frigya makamı ağıtlarla dolu makam ve Hypolidya makamı ise rahat ve gevşetici makam olarak bilinmektedir (Say, 1997: 51).

Önceleri dinsel içeriklerle icra edilen müzik, erkek koroları ve tek sesli ezgilerden oluşmaktadır. Koronun görevi, insan sesinin çalgı eşliğinde dile gelmesinin ardından, aynı sesi ya da bir oktav üstü sesi seslendirmektir. Batı Medeniyeti'nde MÖ 138 yılına ait en eski metinler, Delfi kentinde bulunan Apollo ilahileridir. İkinci grubu meydana getiren Delfi ilahileri, daha çok Delfi korosunda bulunan erkekler korusu için bestelenmiştir. Antik Yunan'da çalgılar, birliktelik oluşturmaksızın sırayla seslendirilmektedir. Aulos, kitara ve flüt Antik Yunan çalgıları arasında sayılabilir (İlyasoğlu, 2008: 17). Aulos, tapınak müziği dışındaki müziği simgeleyen, çift borulu ve sesi de zurnayı andıran bir müzik aletidir. Bu çalgının en eski örneklerine Asya'da rastlanmaktadır. *Kithara* da telli bir çalgıdır ve yine en eski örneklerine Asya'da rastlanmaktadır. Antik Yunan müziğinde aulos, şarap tanrısı Dionysos'u temsil ederken, *kithara* ise sanat Tanrısı olan Apollon'u temsil etmektedir (Mimaroglu, 1995: 17).

Antik Yunan, sanat ve kültürün birbirinden ayrılmaz olduğu bir medeniyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda dans, şiir ve dinsel törenler, bir bütün olarak kendisini göstermektedir. Antikçağ Anadolu ozanı olan Homeros'un *İlyada* ve *Odeyssia* destanlarında müzik tanrısal güç göstergesi anlamında vurgulanmaktadır. Fakat bazı müzik çeşitleri ve dönemleri, farklı çalgılar ve müzik dönemlerinin meydana gelmesini sağlamıştır. Bu duruma

Apollon ve Dionysos törenlerindeki müzik biçimi ve çağlarının oluşumu örnek verilebilmektedir (İlyasoğlu, 2008: 17).

Yunan müziği, Batı'nın sanat müziğini ses dizeleri bakımından etkilemiştir. Telli çalgıların, *kithara* ve lirin ses dizeleri, Antik Yunan aracılığıyla Hristiyan müziğine dek ulaşmıştır. Ortaçağ'ın Antik Yunan müziği üzerine yapmış olduğu çalışmalarla birlikte, Kilise dizeleri ortaya çıkararak, günümüzde de halen kullanılan majör ve minör kavramları kesinlik kazanmıştır (Mimaroğlu, 1995: 17).

Antik Yunan müzik düşüncesinin gelişimi, Pythagoras ile başlamaktadır. Müzik ve matematik arasında önemli bir ilişki kuran Pythagoras, “farklı büyüklükte çanlarla bir skala düzeni yaratmış, bir çekiçe vurduğu çanların tınlarında bir oktav aralığının 2:1 orana, beşli aralığın 3:2 orana, dördlünün 4:3 orana ve tam notaların da 9:8'e eşdeğer olduğunu kanıtlamıştır (İlyasoğlu, 2008: 17-19).”

Bu ses dizisi daha sonra “Pythagoras gamı” adıyla anılmaktadır. Pythagoras'ın bu ses dizilerini, kendisinden sonra gelenler tek telli bir çalgı (*monochord*) üzerinde deneyerek, bu ses dizisinin doğruluğunu tespit etmişlerdir. Bu oranlar Pythagorasçılar için yalnızca müzikle ilişkilendirilememektedir. Onlar, bu oranları, evrenin ve ses dünyasının yönetici gücü olarak görmektedirler. Benzer bir görüşle Platon'da, ruhun aynı müziksel oranlardan oluştuğunu savunmaktadır. Platon, müziği hem sanatın hem de matematiğin bir dalı olarak görmektedir. Aristoteles'e göre müzik, düz bir anlamda ruhsal tutkuların dile getirilmesini sağlamaktadır. Buna örnek olarak, Aristoteles, kötü müzik dinleyen insanların, kötü yola gireceklerini, mutluluk ve huzurdan uzak kalacakları görüşünü savunmaktadır. Bedenin sağlığı ve iyiliği için beden eğitimi gerekli olmakla birlikte, ruhun sağlığı ve iyiliği için de müzik eğitimi Aristoteles'in düşüncesi açısından büyük ölçüde önem taşımaktadır. Aristoteles, bu duruma *ethos* adını vermektedir. Ethos, müziğin kişiliği etkileme durumuna verilen addır (İlyasoğlu, 2008: 19).

Müzik üzerine fikirler ortaya atmış olan Aristoksenus'da Pythagoras ve Aristoteles etkisi ile *Armonik Elemanlar* adlı eserinde, Antik Yunan'ın ses aralıkları, ses sistemleri ve ses ile sayılar arasındaki bağa ilişkin inceleme yapmıştır (İlyasoğlu, 2008: 19).

Platon'un müzik hakkındaki düşüncelerini sanat ve siyaset felsefeleri açısından ele almak gerekmektedir. Felsefe ile ilgilenmeye başlamadan ve Sokrates ile tanışmadan önce Platon, müzik ve çeşitli sanat dallarıyla ilgilenmiştir. “Düşünsel kariyerine lirizm şairi olarak başlamış (Akt; Akan, 2009: 26)” olan Platon, Sokrates ile tanıştıktan sonra siyaset felsefesine yönelerek, ideal devlet anlayışını sanat felsefesi ile birleştirmiştir. Erdem, mutluluk, iyi gibi kavramından bağımsız olmadığı düşüncesinden hareketle estetik kavramı üzerinde de

sorgulamalarda bulunmuştur. Çünkü güzel olanın iyiye ve mutluluğa gideceği inancı Platon'un felsefesinde yer etmiştir. Böylece kendi estetik üzerine felsefesini geliştirerek "güzel nedir?" sorusunu soran ilk filozof olarak bilinmektedir (Akan, 2009: 26).

Platon, estetiğin ne olduğu sorusu ile ilgilenirken, aynı zamanda sanatın ne olduğu sorusu ile de ilgilenmiştir. Siyaset felsefesi bağlamında sanat felsefesini açıklamaya çalışan Platon, sanatın hem iyi hem de kötü yanlarının olabileceğini savunmaktadır. İdeal devletin oluşabilmesi açısından müziğe ve sanata büyük ölçüde önem veren Platon, müziği politik bir araç olarak kullanmanın gerekliliğini savunmuş ve bunu savunurken, oluşabilecek herhangi kötü etkilerden de korkmuştur (Akan, 2009: 29). Platon'un korkusu, sanatı icra eden sanatçının bilgisizliğidir. Bilgiden yoksun olan bir sanatçının eseri, kötü toplumsal sonuçların doğmasına neden olabilmektedir. Sanatçıların bilgisizliğine vurgu yapan Platon, sanat eserlerinin de yalnızca ideaların birer kopyaları hatta "kopyaların kopyaları" olduğunu savunmaktadır. Böylece bir taklitçi durumuna düşen sanatçının yaptığı sanat değil yalnızca taklittir (*mimesis*) (Akan, 2009: 30-31).

Platon'a göre "ruhun erdem yolunda eğitimine ulaşan ezgilere" müzik adı verilmektedir (Platon, çev. 2007, s. 673). Platon, müziği metafizik bir temel üzerinde uyum, ahenk ve *harmonia* olarak ifade eder (Güneş, 2018: 23). Platon'un müzik hakkındaki görüşlerine Pythagoras'ın etkisi bulunmaktadır. "Pythagorasçı etkiler, sonradan *Akademia* aracılığıyla Platonculuğun içine girmiş ve bu etki, Platon'un yaşlılık döneminde, sisteminin temeline yerleştirdiği sayılar olarak idealar teorisinde kendisini göstermiştir (Akan, 2009: 73)."

Bir eğitim aracı olarak müziğin her alanda olması gerektiğini savunan Platon müzik hakkında düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

Müzik eğitimi, bundan ötürü eğitimlerin en iyisidir. Hiçbir şey insanın içine ritim ve düzen kadar işlemez. Müzik eğitimi gereği gibi yapıldı mı insanı yüceltir, özünü güzelleştirir. Kötü yapılmıca da bunun tersi olur. Gevşek ve bozuk düzen eserler, tabiattaki bozukluklar gibi, iyi yetişmiş insanın hemen gözüne batar, kızdırır onu. Kendini iyi bir insan olarak yetiştirmek isteyen güzeli arar, güzeli över, ondan hoşlanır ve onunla beslenir (Platon, çev. 2014: 401).

Böylelikle yalnızca ideal devlet kurucuları için değil, mutluluğa ve iyiye ulaşmak için de tüm insanların jimnastik ve müzik eğitimi almaları gerektiğini vurgulamaktadır. Platon'a göre müzik jimnastik eğitiminden ayrı düşünülmemelidir. Çünkü "Tanrı, insana jimnastiği ve müziği, doğrudan içindeki cesur yanın ve akıl yanının ihtiyaçlarının karşılanması için vermiştir; yoksa beden ile ruhun ayrı ayrı geliştirilmesi için değil (Akt; Akan, 2009: 81)." Ona

göre bir insanı yetiştirmenin en doğru ve en iyi yolu bu iki alanın eğitimini vermekten geçmektedir (Platon, çev. 2014: 376). Bununla birlikte müziğin yalnızca insan ruhuna iyi gelen bir şey olmayıp aynı zamanda kullanımına bağlı olarak insan ruhunu kötüye yönlendirebilecek bir şey olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü insanların, müziğin taklit (*mimesis*) sonucu coşkulu etkisine kapılarak, düşünce ve davranışlarında bozukluklar meydana getirebileceğini ve bu bozuklukların da toplumsal bozulmalara neden olabileceğini düşünmektedir. Bu düşüncesi ile sanat eserlerinin kişi ve toplum üzerindeki negatif etkilerini kontrol edebilmesi açısından kısıtlanması gerektiğini savunmaktadır (Akt; Güneş, 2018: 19). Ne kadar Platon’u korkutan bir sanat dalı olsa da müzik, toplumsal eğitim için doğru kullanıldığı takdirde zorunlu bir ders niteliği taşımaktadır.

Platon’a göre müzik, öğretilbilir olduğundan matematiksel bilimler arasında yer almaktadır. Buna bağlı olarak belirli kural ve ölçülerle seslerin çıkışı hesaplanmaktadır. Platon düşüncesinde müziğin matematikle ilgisinin olması yalnızca toplumsal ve etik açıdan değil, aynı zamanda müziğin astroloji ve kozmoloji alanlarında da yer etmesini sağlamıştır (Güneş, 2018: 23). Pythagorasçıların özellikle sayılar ve müzik hakkındaki görüşlerinden etkilenen Platon, her ne kadar Pythagorasçı etkileri barındırsa da Pythagorasçıları müzik alanında birçok açıdan eleştirmiştir. Platon üzerindeki Pythagorasçı etkileri ve Platon’un eleştirilerini ele almakta yarar vardır.

Platon, müzik düşüncesinde Pythagoras’tan almış olduğu birçok bilgiyi kendi felsefesine yansıtmaktadır. Sayılar ve müzik arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ve bu ilişki sonucunda uyum, ahenk ya da *harmonianın* ortaya çıktığı görüşü Pythagoras ve Pythagorasçılardan Platon’a kadar gelen bir görüş olmakla birlikte, müziğin matematiksel bilimler arasında olması görüşü de Platon’un etkilendiği görüşlerden biridir. Platon bu etkiyi *Devlet* adlı yapıtında şu şekilde belirtmiştir: “Astronomide nasıl gözün gördüğü bir hareket varsa, armonide de kulak yoluyla duyulan bir hareket vardır. Bu bakımdan armoniyle astronomi kardeş sayılır. Pythagorasçılar öyle der. Biz de öyle diyoruz (Platon, çev. 2014: 530).”

Pythagoras ve Pythagorasçılar, müziğe kuramsal açıdan bakarken aynı zamanda “müziği; ahlak eğitiminin esas ve en güçlü araçlardan birini olarak anlayışının temellerinin oluşturmuş ve onun ilkelerini ampirik olarak belirlemiştir (İsababayeva Apaydın ve Arslan, 2015: 330).” Platon için de müziğin ahlaki eğitimin esaslarından biri olduğu, bu görüşü Pythagorasçılardan aldığı bilinmektedir. Fakat Platon, Pythagorasçıların ampirik tavrını bir bilim insanı tavrı ile eşdeğer görerek şu şekilde eleştirmiştir: “Astronomların yaptıklarının aynısını yapıyor onlar da. Hangi sayıların ahenkli hangilerinin uyumsuz ve niçin böyle olduğu

yolundaki asıl soruna uzanmaksızın, duydukları akortların içindeki sayısal ilişkileri araştırıp duruyorlar (Akt. Güneş, 2018: 24).”

Felsefelerinin temelinde uyum ve *harmonia* yatan Pythagorasçılar, evrendeki uyumun gezegenlerin hareketlerinden meydana gelen seslerden oluştuğunu savunmaktadırlar. “Bu anlayışlarını da kürelerin müziği-uyumu (*harmonia*) teorisiyle ortaya koymuşlardır. Pythagorasçılar, evrende olduğunu iddia ettikleri eşsiz uyumun insanlarda olması gerektiği kadar her şeyde bulunması gerektiği düşüncesindedirler (Güneş, 2018: 25).” Platon da toplumsal mutluluğa erişmenin yolunun uyumdan geçtiğini söylemektedir.

Pythagoras’ın müzik felsefesinden en az Platon kadar etkilenen diğer isim ise Aristoteles’tir. Aristoteles, aklın eğitilmesinden önce karakterin alışkanlıklarla şekillenmesi gerektiğine dair inancı, müzik yoluyla aklın eğitilmesine dayanmaktadır. Buna bağlı olarak Aristoteles, armoni ve melodilerin gençlerin eğitiminde en faydalı olan ritmin, karakteri düzenli olan ritim olduğunu dile getirmektedir. Aristoteles’in müzik eğitimi anlayışında, ritimler ve armoni ile müzikte benzerlik taşımaktadırlar. Bu ritimler ve armoniler duyulduğunda ruhu doyuran bir özellikleri vardır (Woerther, 2008: 102).

Aristoteles, eserlerinde Pythagorasçı ve Platoncu müzik düşüncesinden farklı olarak, müziğin etik yanı haricinde estetik yanının da insana faydalı olup olamayacağını sorgulamaktadır. *Politika* adlı eserinde bu sorgulamayı yapmaktadır (İsababayeva Apaydın ve Arslan, 2015: 331):

Müzik, bir eğitim midir, bir eğlence midir, vakit geçirecek bir şey midir? Her üçüne birden yöneldiğini ve hepsinden pay aldığını söylemek doğru olur. Eğlence dinlenmek içindir, dinlenmek ise mutlaka zevkli olmalıdır, çünkü sıkı çalışmakla uğradığımız yorgunluklardan bir çeşit sağıltmadır. Kafaca gelişkin bir yaşamın vakit geçirme yollarına gelince, bunlarda, herkesin kabul ettiği üzere, bir soyluluk ögesi olduğu gibi bir haz ögesi de bulunması gerekir, çünkü, o yaşama ilişkin olan mutluluk bunlardan oluşur (Aristoteles, çev. 1975: 239).

Aristoteles, kendisinden önceki düşünce geleneklerine ait müziğin eğitim aracı olduğu düşüncesini sürdürmektedir. Müziğin eğitim dışında fayda sağlayacağı alanların da bulunabileceği düşüncesi ile bu eğitimin çocukluk evresinde verilmesinin daha önemli olduğunu düşünür.

Fakat çocuklukta müziğin ilk bilgilerini edinmek başkadır, büyüdükten sonra da müzik zevkini geliştirmek, anlamak, çalmak başkadır. Müzik, eğlenceden fazla bir şeydir; Böyle olmakla birlikte, büyük nimetlerinden biri de haz vermesidir. Fakat bu haz, yemek yeme hazzının tersine, bir ölçüde önceden eğitim gerektirmektedir (Aristoteles, çev. 1975: 238).

Buna ek olarak Aristoteles, müziğin sadece haz yönü ile ilgilenilmesi konusunda amaçsız bir etkinlik haline gelme sorununun, çalışmak yerine çalışmamayı tercih eden insanlardan kaynaklandığını düşünmektedir.

Müzik, gerçek bir sorundur. Bugün çoğu kimseler, müzikle verdiği haz için ilgileniyorlar; ama bazıları da, doğanın kendisi, sık sık söylendiği üzere insanların yalnızca iyi çalışmalarını değil, aynı zamanda incelikli bir boş zaman yaşamı sürmeye uygun olmalarını da amaçladığı için, müzik eğitimde temel bir nitelik taşıyor diyorlar (Aristoteles, çev. 1975: 235).

Aristoteles, yukarıdaki alıntı bağlamında müziği boş zaman değerlendirmek için değerli bir etkinlik olarak gören insanların soylu ve özgür karaktere sahip insanlar olduğu fikrini ortaya atmıştır. Müziğin soylu insanlar için eğitim müfredatında olduğunu düşündüğü aktarım da şu şekildedir:

Bundan, boş zamanı değerlendirmeye hazırlanmanın bir hayli öğrenim ve eğitim görmeyi gerektirdiği anlaşılmaktadır. Kendilerinin dışındaki nedenlerle öğrenilen zorunlu meslek bilgilerinden farklı olarak, eğitim süreçlerinin ve incelenen konuların kendi iç değerleri olmalıdır. Ondan ötürü, geçmişte insanlar müziği eğitim programının bir parçası yapmışlardır: zorunlu olduğu için değil, çünkü müzik o kategoride yer almaz; Okuma yazma bilgisinin bir işe ya da yönetime, incelemeye ve birçok yurttaşlık etkenlerine faydalı oluşu ya da bir çizim bilgisinin sanatçıların yapıtlarını daha iyi değerlendirmek bakımından işe yarayışı yahut jimnastiğin sağlık ve güç kazandırışı gibi faydalı olduğu için de değil; çünkü müziğin bunların hiçbirini sağlamadığını görüyoruz. Geriye bir tek amaç kalıyor, boş zaman için bir uğraş olması; açıktır ki, onu özgür insanlara yakışan bir uğraş sayarak, müziği eğitime sokmalarının nedeni budur (Aristoteles, çev. 1975: 236).

Anlaşılabileceği üzere, Aristoteles, müziğin eğitim müfredatında bulunması gerektiği konusunda kendisinden önceki düşüncelerin ve genel kabullerin dışında bir sorgulama yaparak, müziğin eğitim dışındaki faydaları ve bu faydadan kimlerin istifade edebileceği sorusu üzerinde durmuştur.

1.3.2. Müziğin Kökeni

Müzik kelimesinin kökeni Antik Yunan'a dayanmaktadır. Antik Yunan mitolojisinde ilham tanrıçaları olan "Musalar" sözcüğünden türemiştir (Say, 1997: 17). *Musike* sözcüğü, Antik Yunan mitolojisinde ilham Tanrıçaları olarak kullanılan "muse" sözcüğünden türemiştir. (İlyasoğlu, 2008: 14). Adı bellek anlamına gelen ve Zeus'un karısı olarak bilinen Mnemosyne, Uranos⁶ ile Gaia⁷'nin kızıdır. Bir efsaneye göre Zeus ile Mnemosyne, Pieria

⁶ Uranüs olarak da bilinen Uranos, Yunan Mitolojisinde Aether ve Gaia'nın oğludur. Aynı zamanda Gaia'nın kocası olan Uranüs, kozmik bir güce sahiptir ve Yunan tanrılarının atası olarak bilinmektedir.

dağlarında dokuz gece yattıktan sonra Mnemosyne, dokuz Musalar adındaki kızlarını doğurmuştur (Erhat, 1996: 663). Efsaneye göre:

Zeus Tanrısı'nın 9 kızı, Helikon ve Parnas dağlarında oturmaktadır. Bu Tanrıçalar, müzik, konuşma sanatı, dans ve bilimin yaratıcılarıdır: Klio (tarih ve kahramanlık şarkıları), Kalliope (şiiir ve anlatısal şarkılar), Melpomene (trajedi), Thalia (eğlenceli oyunlar), Urania (öğretici şiiir), Terpsichore (koro şiiiri ve dans), Erato (aşk şarkıları), Euterpe (ton sanatı ve flüt), Polyhymnia (şarkı ve İlâhi) Tanrıçaları'dır (Say, 1997: 54).

İnsan var olduğundan bu yana sesler ile iç içe olan bir varlıktır. Bu sesler, insanın algılamasıyla birlikte anlamlandırılmaya çalışarak, gerek toplumsal, gerek kişisel kullanımlara ya da çözümlemelere neden olmuştur. Çözümlmeler sonucu insan, sesleri ifade biçimi olarak kullanmaya başlamıştır. İnsanın kendisini ya da herhangi bir şeyi ifade etmede kullandığı bu sanata *müzik* adı verilmektedir (Say, 1997: 17). Günümüzde müzik sanatı içerisinde kullanılan birçok terim, Antik Yunan'dan miras kalmıştır. Melodi, armoni, senfoni, akor, koro, ton, ritim gibi terimler unlardan bazılarıdır (West, 1992: 1).

⁷ Toprak Ana olarak bilinen Gaia, Yunan mitolojisinde tüm yaşamın ana-atası olarak bilinmektedir. Uranos'un hem anası hem de eşidir.

İKİNCİ BÖLÜM

BOETHIUS'UN FELSEFESİNE GENEL BAKIŞ

2.1. Ortaçağ Felsefesinin Genel Özellikleri

Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra Antikçağ'ın kültürünü kaybetmek istemeyen Kilise, Antikçağ kültür ve değerlerinin hepsini kurtarmış ve kendi bünyesinde barındırmıştır. Kilisenin bunu yapma amacı, barbar kavimleri bilim ve din ile yetiştirmek, Antikçağ'ın tüm kültür ve değerlerini onlara bilim ve inanç yoluyla aktarmaktır. Böylelikle barbar Roma ve Cermenler, kilise okulları bünyesinde İlkçağ felsefesini öğrenmişlerdir. Kilise'nin her ne kadar biçim ve yapı olarak Antik dönem felsefesinden ayrı düşünülse de, Antik dönemden almış oldukları bilgiler ve kaynaklar doğrultusunda Ortaçağ felsefesini oluşturmuşlardır. Öyle ki işlerine yaramayan hiçbir şeyi almamışlar, hatta karşı görüş niteliğinde olanları saklamışlardır (Gökberk, 1993: 146).

İlkçağ felsefesi, genel ya da özel bir uygarlığın, Yunan uygarlığının felsefesi olarak adlandırılırken, Ortaçağ felsefesi ise birey ve aklın üstünde olan dini toplulukların oluşturduğu, Hristiyan, İslam ve Yahudi toplumlarının felsefesidir (Cevizci, 2016: 20-21). Din temelinde gelişen bu felsefenin, Batı'daki ismi, Hristiyan Ortaçağ felsefesidir. Hristiyan Ortaçağ felsefesi, kendi içerisinde Patristik ve Skolastik felsefe olarak ikiye ayrılmaktadır. MS III. ve VIII. yüzyıllar arası gelişen felsefe, Patristik felsefe iken, VIII. yüzyıldan XV. yüzyıla kadar süren felsefe ise Skolastik felsefe olarak adlandırılmaktadır. Hristiyan Ortaçağ felsefesinin temelini Yeni Ahit'in öğretileri ve bu öğretileri anlamlandırma ve yorumlama oluşturmaktadır. Diğer temel ise Hristiyanlık öğretilerinin kurtarıcı gücünü felsefe ile ilişkilendirilerek ortaya koyulmasında etkileri olan Kilise Babalarıdır. Patristik felsefe de Hristiyanlığın savunucu olan "Kilise Babaları"nın felsefesi olarak bilinmektedir (Cevizci, 2017: 187).

Ortaçağ felsefesi, kendisinden önceki Antikçağ felsefesinden farklı, inanç temelli bir felsefe geleneğini yansıtmaktadır. Bilime yaklaşım anlamında Antikçağ ve Ortaçağ birbirinden ayrı ilerlemiştir. Antik Yunan'da bilgi, dinden koparak aranan ve elde edilen bir şeydir. Bu dönemde din bir kenara bırakılarak salt bilme amaçlanırken, Ortaçağ felsefesi, dinin gereklerine yönelik bilgiyi arama yoluna gitmiştir. Burada felsefenin amacı, inancın düşünce ile açığa çıkmasını sağlamaktır (Gökberk, 1993: 146-147). Bu felsefenin genel özelliği, akıl ile inancın, teoloji ile felsefenin bir bütün olarak ele alınmasıdır (Çuçen, 2013: 23)

Ortaçağ'da felsefe, bilim ve sanat, teolojinin altında yer almaktadır. Felsefeyi dinin hizmetine sokarak, felsefenin teolojiden uzak sorgulamalarının da yararsız hatta zararlı olduğunu savunmaktadırlar. Antik Yunan'da bireyin ve kent devletlerinin mutluluğa ulaşması fikri yer alırken, Ortaçağ'da bu dünya değil öte dünya inancı temelinde mutluluk fikri yer almaktadır. Böylelikle Antik Yunan'ın tartışma konusunu oluşturduğu etik ve estetik kavramları, Ortaçağ'a gelindiğinde teolojiye bağlı kavramlar olarak açıklanmaktadır. Antik Yunan felsefesinde yararlı sayılan sosyal bilimler ve doğa bilimleri, Ortaçağ'da yararsız hatta tehlikeli olarak adlandırılmaktadır. Antik Yunan felsefesinde insan, yaratıcısından ayrı düşünülen ve kendisi üzerine belirli sorgulama ve anlamlandırmalarda bulunabilen bir varlık anlayışına sahiptir. Fakat Ortaçağ'da insan, Tanrı tarafından yaratılan fakat onun ilahi gücünden mahrum olan ve akli olmayan bir varlık olarak düşünülmüştür (Cevizci, 2017:176).

Yaratılmış olan insanın bazı güçlere sahip olduğu inancı Ortaçağ Felsefesi'nde aynı zamanda insanın diğer varlıklara göre belirlenmiş bir canlı olduğu inancını da meydana getirmiştir. Sınırlı bir varlık olan insan, yalnızca Tanrı'nın istediği ölçüde özgürlük elde etmektedir. Ruh beden ayrımını da içinde barındıran Ortaçağ felsefesi, insan bedeninin geçici ve maddi bir yapısının olduğunu savunmaktadır. Ruhun ise Tanrısal olmasından dolayı insanın ruha önem vermesi gerektiği vurgulanmaktadır. İnsanın amacı, Antik Yunan'da dünya devleti için çalışmak iken, Ortaçağ'da insanın amacı, Tanrı devleti için çalışmaktır. Öyle ki ruh, beden ölümünden sonra öteki dünyada yani Tanrı Devleti'nde mutluluğu bulabilecektir (Çüçen, 2013: 31).

Ortaçağ Felsefesi, Antik Yunan'dan farklı olarak, tamamen din ve vahiy temelli bir felsefe olsa da kendisine özgü kavram ve terminoloji bakımından Antik Yunan, Ortaçağ Felsefesinin kaynağını oluşturmuştur. Ortaçağ felsefesinin dini olguları ve vahiyleri açıklamak ve anlamlandırmak için kullanmış olduğu tüm yöntemler de aynı şekilde Antik Yunan'ın yöntemleridir. Özellikle Platon, Plotinos ve Aristoteles'in felsefe ve yöntemlerini kullanmışlardır. Yine Ortaçağ felsefesi, Yeniçağ felsefesini matematiksel olarak açıklamaya ve anlamaya çalıştığı içkin doğa anlayışından uzaklaşarak, doğanın Tanrı tarafından belirli bir amaca göre yaratılmış olduğu fikrini benimsemektedir (Cevizci, Felsefe Tarihi, 2017: 177).

Ortaçağ'ın evren ve fizik anlayışı, Antik Yunan felsefesine dayanmaktadır. Platon ve Aristoteles etkilerine oldukça sık rastlanmaktadır. Öyle ki Aristoteles'in varlık anlayışındaki ay altı ve ay üstü alem görüşü, Ortaçağ'ı etkilemiştir. Aristoteles evreni ay altı ve ay üstü olarak ikiye ayırmaktadır. Ay üstü evren, değişimin olmadığı göksel bir evreni temsil ederken, ay altı alem ise dünyayı, değişimi ve bozulmaları temsil etmektedir (Çüçen, 2013: 31). Ortaçağ Felsefesinde de Tanrı, göksel olanı ve insanlar da geçici olan bu dünyadaki yaşamın

parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortaçağ, bu durumda pek çok konuda Antik Yunan'dan yararlanmışır.

Ortaçağ felsefesi teosentrik bir anlayış üzerine kurulmuştur. Tanrı'nın varoluşunun kanıtlanması ve Tanrı'nın sınıflarının açıklanması da teosentrik anlayışın özelliklerinden biri olmakla birlikte metafizik anlayışı da buna bağlı olarak geliştirmiştir. Varolanların açıklanması durumunda Tanrı merkezli bir metafizik sistemle açıklama yapılmaktadır. Böylelikle Ortaçağ felsefesinin ana karakteri Tanrı-dünya ilişkisi üzerinden Tanrı'nın yaratıcı olma özelliği ve kötülük problemi üzerinden ilerlemektedir (Cevizci, 2017: 178). Doğal olarak Tanrı - dünya anlayışı, karşımıza bir hiyerarşik yapı çıkarmaktadır. Bu varlık hiyerarşisinin en üstünde Tanrı yer alır. İnsan ruhu ise maddi, değişen ve bozulmaların meydana geldiği en alt kısımda yer alırken, ruh Tanrı ile maddi olanın arasında yer almaktadır. Arada kalmış olan ruh, insan aklını ve melekleri temsil etmektedir. Bu bakımdan aklın bedenden üstün olduğu ve maddi olmayan bir şey olduğu anlaşılmaktadır (Cevizci, 2017: 179).

Ortaçağ felsefesinin teosentrik yapısı, en önemli konusunu oluşturan "Tümeller Tartışması"nın doğmasına neden olmuştur. Felsefe için tümeller tartışması, hem ontolojik hem de epistemolojik anlamda büyük öneme sahiptir. Ayrıca değerlerin var olmasının kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel itibarıyla Ortaçağ felsefesinin anlaşılması bakımından da oldukça önem teşkil etmektedir. Bakıldığında Hristiyan, İslam ve Yahudi felsefelerinin hepsinde göksel olan Tanrı ile ilişkilendirilirken, tikel ya da maddi olan bu dünya ile ilişkilendirilmiştir. Tanrı, bütün evrenin hakimidir. Evren Tanrı'dan meydana gelen ve Tanrı sayesinde var olmaktadır. Böylece göksel olanın gerçek ile ilişkisi, maddesel olanın ise gerçek dışılık ile ilişkisi açığa çıkmış olacaktır. Bu realist görüş, aşkın bir gerçekliğe vurgu yaparak, Kilise ve dini oluşumları daha da güçlendirmektedir (Cevizci, 2016: 29-30).

Hristiyanlığın temel inançlarına bağlı gelişen bu felsefe, çoğunlukla Platon ve Yeni Platoncu felsefe geleneğinden izler taşımaktadır. Bu dönem Roma İmparatorluğu, çok Tanrılı bir inanca sahiptir. Henüz Hristiyanlığı benimsememiş olan Roma'da Kilise babalarının felsefeleri, Antik Yunan felsefesinin terminolojisi kullanılarak yapılan bir felsefedir. Patristik felsefe, Antikçağ temelinde Hristiyanlığı savunmayı amaçlayan bir felsefedir. Patristik felsefenin başlangıcında iki farklı felsefi akım ortaya çıkmıştır. Bunlar, Gnostikler ve Apologyacılar'dır. Bu iki akım dışında Patristik felsefe içerisinde oluşmuş diğer akımlar, Geç Septik felsefe ve Yeni - Platoncu felsefedir (Çüçen, 2013: 7-8).

Skolastik felsefe, Patristik felsefeden sonra gelen ve Patristik felsefenin ilkelerinin geliştirilmiş hali olarak ortaya çıkan felsefeyi ifade etmektedir. Patristik felsefe için önemli olan Platon ve Yeni Platonculuk anlayışı, Skolastik felsefe anlayışında da görülmektedir.

Fakat, Skolastik felsefe tamamen Patristik felsefenin devamı niteliğinde bir felsefe olmaktan çok, İslam felsefesinden gelmiş olan Aristotelesçi etkileri barındırarak, yeni faaliyetlerin ortaya çıktığı bir felsefe halini almıştır. Skolastik terimi, tanım itibariyle Latince *scholadan* yani okul kelimesinden türemiştir. Skolastiğin tam karşılığı olan *Scholasticus* ise, okul için yapılan felsefe, yani okul felsefesi anlamına gelmektedir. Bu dönemde Avrupa'da yeni okullar açılmış ve teolojik eğitimlerin yanı sıra yedi özgür sanat da öğretilmiştir (Çüçen, 2013: 169).

Skolastik felsefenin amacı, Tanrının vahyinin ve öğretilerinin açıklanmasında ve anlamlandırılmasında yeni kavramlar üretmektir. İncanın akıl yolu ile temellendirilmesi, aynı zamanda karşıt görüşlerin çürütülebilmesi için mantığa ihtiyaç duyulmuştur. Böylece Aristoteles'in mantık anlayışı, bu vahiyleri temellendirmek için önemli bir araç olmuştur. Aristoteles'in yanında Euklides (Öklid) geometrisi de önemli bir araçtır. Bu dönemde yazılan bütün bilgiler *Summa* adı verilen kitaplarda toplanarak, diğer kitapların okunması yasaklanmıştır. Skolastik felsefenin en önemli özelliği de buradan doğan otorite temelinde ve otoriteye bağlı düşündürmektir. Erken Skolastik, Yüksek Skolastik ve Geç Skolastik olarak üçe ayrılan Skolastik dönemin Erken Skolastiğini Eurigena, Aziz Anselmus ve Abelardus temsil etmiştir. Yüksek Skolastiğin temsilcileri, Aziz Bonaventura ve Aziz Thomas Aquinas'tır. Geç Skolastiğin temsilcileri ise, Duns Scotus ve Ockhamlı William'dır (Çüçen, 2013: 169-170).

2.1.2. Boethius'un Yaşamı ve Eserleri

Anicius Manilius Severinus Boethius, yaklaşık 480 yılında Roma'da doğmuştur. Küçük yaşta babasını yitirmiş olan Boethius, önemli bir devlet adamı ve ailenin yakın dostu olan Symmachus tarafından evlat edinilmiştir. Bu sayede çok iyi eğitimler almış ve devletin belirli yönetim kademelerinde önemli görevler üstlenmiştir. Almış olduğu önemli eğitimler; Yunanca, Pythagoras'ın ahenk ve musiki teorileri, Batlamyus astronomisi, Öklid geometrisi ve Platon'un felsefesi ile Aristoteles'in mantık anlayışı eğitimleridir (Cevizci, 2016: 108).

Boethius'un doğduğu dönemde siyasal anlamda istikrarsız durumda olan İtalya yönetimi, beşinci yüzyılda imparatorluk elinden çıkarak bağımsız bir yönetim halini almıştır. Merkezi otoritenin zayıflaması, eyaletlerin de merkezi otoriteden bağımsız hale gelmesine neden olmuş ve artık siyasal güç askeriye'nin eline geçmiştir. Böylece orduya yeni komutan atanmış ve atanan komutan Batı'nın son İmparatoru olan Romulus Augustus'u 476 yılında tahttan indirmiştir. Odoacer adındaki komutanın hükümeti gasp etmesi, imparatorluğun yerinin Aristokratlar ve Katolik Kilisesi'nin eski düzene göre devleti yönetmesine neden olmuştur. Yeni yönetimle birlikte Roma yönetimi, geleneksel yöneticilerin eline geçerek eski

yönetim biçiminden uzak bir biçimde yönetilmiştir. Boethius, değişimin ve karışıklığın olduğu böyle bir devirde ve ortamda dünyaya gelmiştir (Moorhead, 2009: 13).

Boethius'un seçkin bir soydan geldiği bilinmektedir. Ailesinin, dönemin büyük ve soylu bir ailesi olan Anicii ailesi ile akrabalıklarının olduğu bilinmektedir. Manlius adını taşımasının anlamı ise Roma cumhuriyeti sırasında öne çıkan şahıslarla ilişki kurmuş olduğunun belirtisidir. Küçük yaşta babasını kaybeden Boethius, soylu ve şöhretli bir ailenin kızı ile evlenmiştir. Karısı Rusticiana, 485 yılındaki tek konsül olan Quintus Aurelius Memmius Symmachus'un kızıdır. Böylece Boethius, eşi aracılığıyla seçkin çevrelerde bulunmuştur. Boethius'un içinde bulunduğu ortamın oldukça zengin olduğu fakat Boethius'un entelektüel açıdan rahatsız olduğu bir ortam olarak bilinmektedir (Moorhead, 2009: 14).

Boethius'un çağdaşları onu entelektüellik bakımından seçkin biri olarak görmüşler ve ona "sizin bilgeliğiniz" ve "insanların en bilgisi" olarak hitap etmişlerdir. Cassiodorus yirmili yaşlarında Boethius'a yazdığı mektupta Pythagoras, Ptolemaios, Nichomachus, Euclides, Platon, Aristoteles ve Archimedes'in eserlerini Latince eserlere çevirdiğini anlatmaktadır. Bu dönemde Boethius sık sık Cassiodorus ile sohbet ederek, Latince ve Yunanca okumalar yaptığı bilinmektedir (Moorhead, 2009: 15).

Symmachus ve Boethius, dönemlerinin en entelektüel kişilerindendir. Romalı seçkinler gibi yaşam sürmüşler, aynı zamanda bilimle uğraşırken kamu ile de ilişki içerisinde olmuşlardır. Kamusal alanda icra etmiş olduğu rolleri, Cassiodorus'un topladığı bazı mektuplarda bulunmaktadır. Boethius'a yazılan mektupların, onun, altın ve bronz sikkeler arasındaki uygun ilişkiyi kurmakta, Burgonya kralı için bir su saati ve güneş saati yaptırmakta yardımlarını almışlardır. Aynı zamanda Boethius'un kamusal kişilerden aldığı bu mektuplar, onun otorite olarak görülmesinin ve ciddiye alındığının bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde Boethius'a gönderilen mektuplar krallara gönderilen mektuptan daha uzun olduğu bilinmektedir. Bu komisyonlar, Boethius ve Symmachus'a o dönemlerde Ostrogot Theoderik'ten gelmiştir (Moorhead, 2009: 16).

493 yılında teslim olan Odovacer, Theoderik tarafından öldürülmüştür. Odovacer'in ölümünden sonra Theoderik başkenti Ravenna kasabasına kurmuştur. Bu şehir, Theoderik'ten önce beşinci yüzyılın başından beri hem diğer imparatorların hem de Odovacer'in faaliyet yürüttükleri başkent olarak bilinmektedir. Hoşgörülü bir insan olarak bilinen Theodorik, çağdaşlarının yaptığından farklı olarak Katolik Kilisesine hiçbir zararda bulunmamıştır. Roma ve Katolik Kilise'nin ayrıma girdikleri bir dönemde Theoderik hüküm sürmüştür. 518'de yeni imparator Justin'in tahta çıkmasıyla birlikte Roma kenti ile uzlaşma sağlanabilmiştir. Böylece Kiliseler komün oluşturmaya başlamış, Roma ve Katolik Kiliseleri birlikte hareket etmeye

devam etmişlerdir. Birkaç yıl sonra Boethius devlet işlerine girişmiş ve kamu hayatında ciddi roller oynamıştır (Moorhead, 2009: 16-17).

İmparator Theodorik'in güvenini kazanmış olan Boethius, devlet işlerinde yapmış olduğu görevlerde yükselme göstermiştir. Üst düzey bir idari görev üstlenmek için Roma'dan Ravenna şehrine taşınmıştır (Moorhead, 2009: 18). Boethius, genç yaşlarında müzik ve matematik üzerine Yunan kaynağı temelli el kitapları yazmıştır. Bunun yanında Platon ve Aristoteles'in eserlerinin hepsini Latinceye çevirmek istemiş fakat tamamlayamamıştır. Bu çalışmalar arasında Aristoteles'in bazı mantıksal çalışmalarını incelemiş ve Aristoteles mantığının Stoa mantığına olan benzerlikleri üzerine yorumlar yazmıştır. Bu çalışmalarının yanı sıra Augustinus ve Kristolojik tartışmaların etkisiyle ortaya çıktığını savunduğu Teslis ve Enkarnasyon doktrinlerini içeren dört teolojik risale kaleme almıştır (Kenny, 2005: 19).

Elçilik görevlerinin vermiş olduğu yükselişle birlikte Boethius, karşılaştığı birtakım güçler nedeniyle idari konumundan güçlü bir düşüş yaşamıştır. Katolik inancına mensup olan Boethius, İmparator Justin'i Konstantinopolis'te İtalya'nın işgaline ve Arian yönetiminin son verilmesine davet ettiği iddiaları ve vatana ihanet niteliğindeki yazışmalara katıldığı gerekçesi ile suçlanmıştır (Kenny, 2005: 19). Bazı kaynaklara göre mistik bir yanının olduğu ve büyücülükle suçlandığı, bazı kaynaklara göre ise fesat çıkarmak ile suçlandığı bilinmektedir. Bu nedenle hapis cezasına çarptırılmış ve büyük işkencelere maruz kalmıştır. *Felsefenin Tesellisi* adlı eserini hapis zamanlarında yazdığı bilinmektedir. Daha sonra öldürülen Boethius, almış olduğu cezaları ve yapılan işkenceleri dini bir temele oturtmuş olduğu için diğer insanlar tarafından uzun bir süre din şehidi olarak anılmıştır (Cevizci, 2016: 108-109).

Felsefenin Tesellisi adlı eser, Boethius'un ölümünden sonra hem edebi anlamda hem de felsefi altyapısının olması anlamında ilgi görerek, Kral Alfred ve Chaucer tarafından birçok dile çevrilmiştir (Kenny, 2005: 19).

Boethius'un eserleri felsefe, teoloji ve mantık alanlarına ayrılarak üç başlıkta toplanmaktadır. Bu alanların dışında müzik alanında da önemli düşünceler içeren bir eser ortaya koymuştur. Felsefe alanında ortaya koymuş olduğu en önemli eser, hapisteyken yazdığı *De Consolatione Philosophiae* (Felsefenin Tesellisi) adlı eseridir. Bu eser mantık ile ilgili ortaya koymuş olduğu eserlerden biçim ve içerik olarak ayrılmaktadır. *Felsefenin Tesellisi* adlı eserin birinci bölümünde devlet tarafından kendisine yöneltilmiş olan suçlamalara karşı kendisini savunmaktadır. Platon'un filozof devleti anlayışından etkilenerek ve ayrıca onun filozofların siyasi işlere karışması gerektiği düşüncesinden hareketle siyaset alanında faaliyet yürütmüş olan Boethius, bu gereği yerine getirmiştir fakat sonu iyi olmamıştır (Kenny, 2005: 20). Bu eser, Boethius ve genç bir kız olan Felsefe adındaki iki karakterin arasında geçen

konuşmanın edebi aktarımından oluşmaktadır. Boethius'un bu eseri yazmasındaki amacı, felsefenin insanı Tanrıya yakınlaştıran bir araç olduğunun vurgulanmasıdır (Cevizci, 2016: 109).

Teknik özellikler barındıran diğer kitaplarında Boethius, Yunan felsefesi ve Latin dünyası arasında aracı olmayı hedeflemiştir. Bundan dolayı Aristoteles'in eserleri ile Platon'un diyaloglarının hepsini Latinceye tercüme etme girişiminde bulunmuştur. Bu sayede çevirilerin üzerine getireceği yorumlarla birlikte farklı sayılan bu iki anlayışın da birbiri ile uyum içinde olduğunu kanıtlamayı amaçlamıştır. Fakat eserlerin tümünü çeviremediği için bu amacına ulaşamamıştır. Boethius'un bu amaçla yapmış olduğu çalışmalar ise Aristoteles'in *Kategorileri* ve *De Interpretatione*'nin tercümelere ve bu tercümelere yapmış olduğu yorumlardır. Aynı zamanda Porphyrios'un *İsagoji* eseri üzerine de yorum yazmıştır. Boethius'un diğer eserleri arasında Aristoteles'in *Birinci Analitikler*, *İkinci Analitikler*, *Sofist Çürütmeler*, ve *Topikler* adlı eserlerinin çevirileri bulunmaktadır. Mantıkla ilgili kaleme almış olduğu eserler; *Introductio ad categoricos syllogismos* (Kategorik Tasarımlara Giriş), *De syllogismo hypotetico* (Hipotetik Tasarım Üzerine), *De Divisione* (Bölme Üzerine) dir. *De topics differentiis*'tir (Farklı Konular Üzerine) (Cevizci, 2016: 109). Boethius'un bu eserlerinin dışında Müzik üzerine kaleme almış olduğu, *De Institutione Musica* (Müzik Üzerine) adlı eseri bulunmaktadır.

2.1.3. Boethius'un Felsefesine Genel Bakış

Patristik felsefeden itibaren Aristoteles okumaların ya da mantığın üzerine getirilmiş herhangi bir yorum, Boethius'un çevirileri sayesinde mümkün olmuştur. Boethius'un önemi yalnızca çevirileriyle değil, Ortaçağ'ın düşünce yapısına akıl ile inancı ayırarak etki etmesiyle de anlaşılmaktadır. Bu sebeple Boethius, Skolastik yöntemin öncüleri arasında yer almaktadır (Cevizci, 2017: 214).

Boethius, bütün bilimlerin özgün ilkelere sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Böylelikle teoloji bilimi artık yeni ilkeler yoluyla incelenebilecek olan özerk bir bilim halini almıştır. Ortaçağ'ın en önemli tartışması olan Tümeller tartışmasının başlatıcısı olarak bilinen Boethius, akademik olarak Tanrı bilgisi ile irade özgürlüğünü dini bir çerçeveye alan ilk kişi olarak bilinmektedir. Geçmişin ve geleceğin tüm bilgisine sahip olan Tanrı'nın bilgisi ile insanın irade özgürlüğü paradoksunu ortaya koyarak, bu paradoksa çözüm getirmeye çalışmıştır (Cevizci, 2017: 214).

Boethius, Hristiyan teolojisinin anlaşılmasız ya da güçlkle anlaşılabilir olan argümanlarını daha anlaşılır biçime getirmeyi amaçlamıştır. Bu amacını gerçekleştirirken Aziz Augustinus'tan büyük ölçüde yararlanmıştır. Fakat, terminolojisi ve kullanmış olduğu

yöntemler tamamen özgün yöntemlerdir. Bu bakımdan dönemin terminolojisine göre bağımsız bir terminoloji ve yöntem kullanmıştır. Ortaçağ felsefesinde teoloji kelimesini ilk kullanan kişinin de Boethius olduğu bilinmektedir (Çetin, 2015: 734).

Tümeller tartışmasının başlatıcısı olan Boethius, bu tartışmaya Aristoteles ve Platon etkileri ile çözüm getirmeye çalışmıştır. Tümeller sorunu, hem Boethius'un felsefesini hem de Ortaçağ Hristiyan felsefesini anlamak açısından önemli bir sorundur. Tümeller sorunu, Porphyryos'un Aristoteles mantığına ilişkin yazmış olduğu *Isagoge* adlı eseri ile ortaya çıkmıştır. Boethius'un, Aristoteles ve Porphyryos üzerine yazmış olduğu girişlerle tamamen ortaya çıkan tümeller tartışması, 12. yüzyıla gelindiğinde Skolastik felsefenin temel sorununu oluşturmuştur. Tümeller problemi, tümel bir varlığın olup olmadığı üzerine tartışılan bir problemdir. Hristiyan inancı ve felsefesine göre tümel varlık Tanrı'dır. Tümeller ile aynı anlama gelen Tanrı, eğer tümeller yoksa var olmayacaktır. Aynı durumda tümel varlığın tekil bir varlık içerisinde var olduğunu söylemek de Tanrı'nın tekil, maddi bir varlık içerisinde olduğu anlamına gelmektedir. Bu durumda Tanrı tekil ve cisimsel bir varlık haline gelir. Diğer bir görüş olan tümellerin varlığını kabul etmeyen fakat tümeli kavramsal açıdan değerlendiren ve tümel kelimesinin dilsel ya da zihinsel soyutlamalar olduğunu ileri süren görüştür. Bu görüş de Tanrı'nın varlığına ilişkin şüphe uyandırmaktadır (Çüçen, 2013: 95-96).

Tümellerin varlığı üç temel görüşe dayanmaktadır:

- 1. Katı Kavram Realizmi:** Gerçekten tümeller tikelden ve insan zihninden bağımsız olarak bir gerçekliğe sahiptir. Bu görüş, kendini Platon felsefesiyle temellendirmektedir.
- 2. İlmli Kavram Realizmi (Konseptüalizm):** Tümeller tikelle birlikte gerçekten vardır. Bu görüş, Aristoteles felsefesiyle kendini temellendirmektedir.
- 3. Nominalizm (Adcılık):** Tümeller gerçekten bir varlığa sahip değildir. Onlar birer isim olarak bizim yaptığımız soyutlamalardır (Çüçen, 2013: 96).

Boethius, çevirilerinin giriş kısımlarında ikinci dereceden varlıkların (cins, tür) var olup olmadıklarını tartışmaktadır. Cins ve türler, tikellere özgü ve varlıkları da tikeller ile birlikte düşünülmektedir. Bu yüzden tikeller dışında varlıklarından söz edilmemektedir. Tümeller, algılanabilir olan şeylerin nesnelidir. Fakat Boethius'a göre tikeller, maddi nesnelere bağımsız olarak da düşünülebilmektedir. Her ne kadar Aristoteles etkisi altında olsa da bu konudaki düşüncelerini Platon ve Plotinos etkisi ile ortaya koymuştur (Çüçen, 2013: 96).

Katı kavram realizmi görüşü türlerin ve cinslerin insan zihninden bağımsız ve duyuşal varlıkların oluşturduğu fenomenler dünyasından farklı bir varoluşlarının olduğu savunusuna dayanmaktadır. Bu görüş fenomenler dünyasında yer alan bireyleri felsefenin sorunu ve

konusu olmaktan çıkarmaktadır. Boethius'a göre bu görüş apriori ya da rasyonalist bilgi teorisi ile sonuçlanmaktadır. İlimli kavram realizmi olarak da bilinen konseptualizm, katı kavram realizmi ve nominalizmin bir sentezinden oluşmaktadır. İlimli kavram realizmi tümellerin tikel kavram ve şeylerde onların özleri olarak var olduklarını ve onlardan ayrı düşünülmeceğini savunan görüştür. Bu görüşe göre zihin tümel şeyleri tikellerden soyutlayabilme ve tümeller için tanımlar ortaya atabilme gücüne sahiptir. Bu görüş varolan şeylerin bireyselliğine vurgu yaparak, zihnin kavramları nasıl oluşturduğu ve deneyimden meydana gelen tikel şeylerin nasıl genel bir yapıya sahip oldukları soruları üzerinde durmaktadır. Ulaşılan sonuç ise tümellerin tikeller ile deneyiminden doğan ve bireysel varlıklar ile ortak bir paydada birleşen özelliğin, zihnin oluşturduğu idelerdir. Nominalizm ise yalnızca bireylerin gerçek olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Nominalizm, şeylere verilen tanımlar ve kavramlar şeylerin gerçekliğine vurgu yapmaktan çok bireylerin şeylere yükledikleri anlam ve verdikleri adlarla ilgilidir. Bu bağlamda nominalizmi, cins ve tür ayırımına dayanan tüm şeylerin, tanım ve kavramaların gerçeklikle ilgisinin olmadığını savunan bir görüş olarak açıklamak mümkündür (Cevizci, 2016: 114-115).

Boethius, *The Consolation of Philosophy* (Felsefenin Tesellisi) adlı eserinde, Tanrı'nın varlığı ve sıfatları konusu üzerine durmuştur. Tanrı'nın bilgisi ve insan özgürlüğü arasında bir uzlaşmayı hedefleyen Boethius, bu eserinde de görüşlerini kanıtlama çabasına girişmiştir (Çetin, 2015: 734).

Boethius, Tanrı'nın evrendeki sonsuz birliği temsil ettiğini ve evrenin yaratıcısı olduğunu ifade etmektedir. Tanrı dışındaki şeyler ise zaman ile bağdaşan ve zamanın dışına çıkamayan şeylerdir. Fakat Tanrı zamanın dışında ve sonsuzdur. Boethius, Tanrı kanıtlaması için belirli argümanlar ortaya koymaktadır. Bu argümanlardan ilki, düzenden gelen Tanrı'nın varlığının kanıtlanması'dır. Bu argümana göre, Boethius, dünyanın ve evrenin farklı nesnelere oluştuğunu ileri sürerek, bu farklı nesnelere yalnızca bir düzen içerisinde bütünlük sağlayabileceğini fakat kendi başına olmasının mümkün olmadığını savunmaktadır. Ona göre bu farklı nesnelere birleştirebilecek bir güç vardır. Gücün söz konusu olmadığı durumda birleşimden ve bütünlükten de söz etmek mümkün olmayacaktır. Aynı zamanda bu güç birleştirdiği şeyi kendisi içerisinde barındırmıyor ise doğalarının değişikliği, birleşmiş olan bütünü parçalara bölmek durumunda kalacaktır. O halde düzeni sağlayan, Tanrı'nın kendisidir (Çüçen, 2013: 97; Çotuksöken ve Babür, 1993: 113).

Boethius'un ikinci argümanı ise devinimsiz devinimden gelen Tanrı Kanıtlaması'dır. Birinci kanıt temele alarak ilerleyen Boethius'a göre doğanın işleyişini düzene sokan bir varlığı zorunlu kılmaktadır. Böylelikle Boethius, bu varlığın yerine Tanrı'dan başka bir şeyi

koyamarak, Tanrı'nın varlığına ilişkin ikinci kanıtını da ortaya koymuştur. Üçüncü kanıt ise, içinde en iyiyi barındıran ve kendi kendisine yetebilen ve güçlü olarak Tanrı kanıtlamasıdır, Doğadaki tüm varlıklar, kendisine yetemeyen ve her daim başka varlıklara ya da şeylere ihtiyaç duyan varlıklardır. Bu sebeple doğal eğilim dışında eyleme imkanları yoktur. Bu eğilimler, doğadaki varlıklar için iyi olmakla birlikte, iyinin kaynağı değildir. Mutlak iyinin kaynağı, iyiliğini başka varlığa ihtiyaç duymaksızın kendisinden almaktadır. Boethius, Mutlak iyinin kaynağının yalnızca Tanrı olduğu fikrinden hareketle Tanrı'nın varlığının kanıtına ilişkin üçüncü argümanını da ileri sürmüştür (Çüçen, 2013: 98).

Diğer bir görüşüyle Boethius, bilgiyi edinmenin yollarını aramaktadır. Bilginin duyular (*sensus*), imgeleme (*imaginatio*), akıl (*ratio*) ve anlama (*intelligentia*) yolu ile elde edilebileceği görüşünü benimsemektedir (Çüçen, 2013: 99). Boethius, *Felsefenin Tesellisi* adlı kitabında bilgi edinme yolları hakkında fikirlerini öne sürmektedir:

Duyular, taşıyıcı madde üzerine kurulmuş şekli, imgeleme ise maddeden bağımsız yalnızca şekli değerlendirir. Akıl bu evreyi de aşan ve tümel düşünmeyle, bireylerde içkin olan türün kendisini belirler. Anlama gücüne gelince; bakışı daha yükseği görür, tümelin alanını alarak zihnin saf kesinliğiyle yalın biçimin kendisini algılar (Çotuksöken ve Babür, 1993: 101).

Boethius felsefesinde bilme güçleri belirli hiyerarşik düzene göre sıralanmıştır. En üstte anlama, en alttaki bilme gücü ise duyumlardır. Anlama, en altta yer alan duyuların bilgisine sahip olabiliyorken, duyular ise en üstte yer alan anlamamanın bilgisine sahip olamamaktadır. Bu durumda yalnızca duyumlara sahip olan varlıkların hareketsiz varlıklar, duyum, akıl ve imgeleme gücüne sahip olan varlıkların insanlar ve saf anlama gücüne sahip olan varlığın ise yalnızca Tanrı olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır. Boethius'a göre bilgiyi belirleyen şey, nesne değil öznenin kendisidir. Boethius'a göre insan bilgisi zamanın içerisinde ve sonsuz olmayan, sınırlı bir varlık ve etkinliktir. Fakat Tanrı bilgisi, sınırsız ve zaman içerisinde olmayandır. İnsan bilgiye ulaşmada kademeler halinde yol katederken, Tanrı her şeyi bilen gören ve bilgiye ulaşmada herhangi bir aşamaya ihtiyaç duymayandır.

Boethius, bilimleri de Ortaçağ'ın 7 özgür sanatına göre *trivium* ve *quadrivium* olarak sınıflamıştır. Bilimler arasında anlaşılır olan tek bilimin Tanrıbilim olduğunu savunan Boethius, doğa bilimlerinin yalnızca insan için gerekli olduğunu ve asıl bilgiye ulaşmak için insanın Tanrı'ya dönmesi gerektiğini savunmaktadır (Çüçen, 2013: 98- 99).

Boethius'a göre, Tanrı'dan ruhunun ayrılmasıyla yeryüzünde bir bedene düşmüş olan ve zamanın içinde konumlanmış olan insanın ruhu, Tanrı'dan ayrılmıştır. İnsanın amacı, yeniden Tanrı'ya ulaşabilmektir. Boethius'a göre bu durum, yalnızca felsefe ve teolojinin

birlikteliği ve Tanrı düşüncesi sonucu gerçekleşebilmektedir. Ona göre ruhun özgürlüğü, Tanrı'nın vahyine uymak ve Tanrı'nın istediği şeyi istemek anlamına gelmektedir. Boethius düşüncesinde özgür irade ile Tanrı bilgisinin arasında bir çelişki yoktur. Çünkü Tanrı, insanı eylemlerini gerçekleştirebileceği özgür bir alanda yaratmıştır (Çüçen, 2013: 100).

2.2. Erken Ortaçağ'da Müzik (MS 200- MS 1000)

Erken Ortaçağ müziği, ilk Hristiyan kilise müziği ile başlamaktadır, MS X. yüzyıl başlarına kadar etkisini sürdürür (Say, 1997: 67). Ortaçağ müziği, Antikçağ ve Rönesans'la kıyaslandığında, müzikal açıdan en az gelişim sağlayan dönem olarak bilinmektedir. Bunun sebebi, Ortaçağ düşüncesinin genel anlamda dini kuralların etkisi altında kalmış olmasıdır. Ortaçağ'da müziğin gelişmemesinin sebebi, Hristiyan Katolik kilisesinin ilk papazlarının kilise içinde çalgısal müziği yasaklamış olmalarıdır. Katolik kilisesinin çalgısal müziği yasaklamasının temel sebebi, İlkçağlarda ortaya çıkmış olan müziğin, çalgılarla birlikte ortaya koyulan dansları anımsatmasıdır. Öyle ki İlkçağlarda putperestlerin ritüellerinde de kullanılmış olması, müziğin Kilise tarafından kabul edilmemesini gerekçelendirmiştir. Müziği tek sesli biçimde, Tanrı'ya adanan duaları daha etkili kılmak amacıyla araç olarak kullanmışlardır. Kilise'nin kendine özgü kutsal çalgısı, insan sesidir. Bu sebeple Kilise, yalnızca korolarla ve tek sesli ilahilerle müziği sınırlandırmıştır (İlyasoğlu, 2008: 21).

Antikçağ ve Erken Ortaçağ müzikleri, birbirleri ile benzer özellikler taşımaktadır. Her iki dönem müziği de tek sesli yapıdadır ve metne dayalıdır. Bu tek sesli melodik müzik, Antikçağ'da şiir ve tiyatroya eşlik ederken, Ortaçağ'da kutsal metin olan İncil'in sözlerine eşlik etmektedir (İlyasoğlu, 2008: 21). Kilise ilahileri, Antik Yunan Mod'larına dayanmaktadır. Müziğin makamsal kullanımı ve bunun yanında ritmik sistemi, Helenistik döneme ait bir özelliktir. Bu bilginin kaynağı ise M.S. 3. yüzyılda Okrisinkos'da bulunmuş olan papirüs üzerine yazılmış Hristiyan ilahisidir. Buna ek olarak, Hristiyan ilahisinin ezgi ve ezgi biçimleri Yahudilikten aktarılmıştır (Say, 1997: 69-71).

Erken Ortaçağ'da, Batı Hristiyan müziğinin müzikal gelişimi üzerine çalışmalar yapan isimlerden ilki, Milano Piskoposu, Ermiş Ambrosius'dur. Ermiş Ambrosius'un kilise ilahileri üzerindeki çalışmalarının başlıca özelliği, ritimdir. Sonraki yüzyıllarda ritim kullanılmayarak, müzik eşzamanlı seslerle yapılmıştır. Erken Ortaçağ müziği üzerinde Antik Yunan etkisini en ciddi biçimde Pythagorasçı düşünce etkisi altında olan düşünür ve bilim insanı, Boethius'tur. Boethius, yapıtlarında, özellikle Yunan terimlerini kullanmaya özen göstermiştir. Kendisinden sonra gelen Ortaçağ müzik teorisyenleri de Pythagoras ve Pythagorasçı müzik

anlayışını önemsemişlerdir. Boethius, M.S. 500'lü yıllarda yazdığı beş kitaptan oluşan *De Musika* adlı eseri, Antik Yunan müziğinin özeti niteliğindedir (Say, 1997: 72-73).

Boethius'un bir eserinde kendisine ait olduğu iddiasında bulunmadığı fakat "Boethius Yazısı" olarak bilinen Latin alfabesinde A'dan P'ye kadar 15 harfi kullanılır. Bu harfler, Antik Yunan harf yazısının tersine kalından inceye doğru gitmektedir. A sesi, La sesini temsil eder, B harfi, Si sesini, C harfi, Do sesi ile gösterilmektedir. Günümüzde de halen, La, Si, Do, gibi sesler, A, B, C harfleri ile adlandırılmaktadır (Say, 1997: 73).

Papa Gregorius (MS 540-604), kilisede gösterişsiz bir müzik anlayışını benimseyerek, dinsel ezgileri yeniden düzenlemiştir. "Dinsel ezgileri toplayarak bir bölümünü elemiş, bir bölümünü düzeltmiş, ayrıca yeni ezgiler eklemiştir. Böylece, Hristiyan ayinlerine özgü müziğe "cihant gregoriyen" adı verilmiştir (Say, 1997: 73)." Ortaçağ müziğine müzik yazısı alanında katkı sağlayan teorisyenlerden biri olan Hucbaldus, MS X. yüzyılda yaşamıştır. Bu teorisyen de Boethius gibi Antik Yunan terminolojisini ısrarla kullanmıştır (Say, 1997: 74).

Batı Roma İmparatorluğu ile birlikte başlayıp, Batı'da süren Hristiyan müziğinin ilk döneminden sonra Erken Ortaçağ müziğinin Bizans'taki etkisi, Bizans kilisesinin Sırp, Rus, Bulgar, Yunan, Rumen etkileri altında gelişmiştir. Buna ek olarak, Helenistik ve oriental öğelerin etkileri de bulunmaktadır. Ortodoks kilise müziğinde müzik, vokal müziktir (Say, 1997: 75).

Erken Ortaçağ müziğinde yapıldığı bilinen üç farklı çalgı vardır. Bu çalgılardan ilki monochord'dur. Bu çalgı, Boethius'un beş kitaplık eseri olan *De Musica*'da yer almaktadır. Bu çalgılardan ikincisi, *cymbala*'dır. *Cymbala*, yatay boru üzerine dizili bir veya iki çekiçle vurularak çalınan belirli bir düzenle sıralanmış çanlardan yapılmış bir çalgıdır. Üçüncü çalgı ise Org'dur (Say, 1997: 76).

2.2.1. Boethius'un Müzik Felsefesi

Boethius, Antik Çağ ve Orta Çağ arasında, çevirileri ve eserleri ile bir köprü görevi görmektedir. Antik Çağ filozoflarının düşüncelerinden etkilendiği kadar Antik Çağ'ın sanatıyla da ilgilenen Boethius, Pythagoras, Platon ve Aristoteles'in sanat üzerine düşüncelerinde ön plana çıkmış olan müzik sanatı üzerine olan düşüncelerinden etkilenmiştir. Antik Çağ filozoflarının müzik sanatı ile yakından ilgilenmelerinin temelinde yatan nedenler, evrenin ve insanın sorgulanması ve dönemin sosyokültürel yapısından kaynaklı müziğin topluma ve bireye olan etkisinin metafiziksel ve etik yanını sorgulamalarıdır. Buna örnek olarak Boethius'un Platon'dan almış olduğu etkileri göstermek mümkündür: Platon'da müziğin insan ruhu için eğitici bir işlevi vardır. İnsanın iyi olabilmesinin yolunun doğru

müzik eğitimini almasından geçtiğini savunan Platon, bu görüşüyle Boethius'un müzik anlayışını etkilemiştir. Matematiği müziğin bir parçası olarak gören Boethius, tıpkı Platon'da olduğu gibi müziğin insanların ahlakını belirlemede önemli rol oynadığını savunmaktadır. Müziğin amacı, insan zihnini özgür kılmak olduğu gibi bu amaç aynı zamanda etik bir ilkeye de hizmet etmektedir. Dolayısıyla Boethius'un müzik düşüncelerinde Platon ve dolaylı olarak da Pythagoras etkileri görülmektedir (Schrade, 1947: 193).

Boethius, *De Institutione Musica* adlı eserinde Antik Yunan müziğini ve müzik teorisini özetlemiştir. Özellikle bu eserinde Pythagoras'ın Boethius'a olan etkileri görülmektedir. *Felsefenin Tesellisi* adlı eseri ise çoğunlukla Platon'dan izler taşımaktadır (Akan, 2015: 6). Boethius'un, müzik teorisi ve müzik tarihi alanında yaptığı çeviriler ve diğer yapıtları *quadrivium* (matematik, müzik, geometri, astronomi), yani matematiği konu alan kısımda yer almaktadır.

Boethius, müziğin gerçek teorisini ve pratiğini çevresel olarak ele almayı amaçlamıştır. Odaklandığı şey bilmektir ve temel amacı, müziğin insan yaşamı üzerindeki etkisini açıklamaktır. Boethius, müziğin bu etkisinin anlaşılabilir kılınması için aklı ve bilgiyi ön plana çıkarmak gerektiğini vurgulamaktadır. Boethius'a göre müziği bilmenin ve anlamamanın yolu Pythagoras ve Pythagorasçı düşünceyi anlamaktan geçmektedir. (Boethius, 1989: xx).

Boethius, müzik, hareket ve sayılar hakkındaki görüşlerini dile getirirken, sık sık Pythagoras'a başvurmaktadır. Sesin oluşumunda hareketin önemini vurgulamaktadır. Ona göre hareket, nesnelere birbirlerine çarpmasına neden olmaktadır. Birbirleri ile çarpışan nesnelere, perküsyon ya da titreşim sesleri çıkarmaktadır. Daha sık ve daha hızlı vuruş, yüksek sese, daha yavaş ve daha az sıklıkta vuruşlar ise düşük sese ve titreşime neden olmaktadır. Bu bağlamda yüksek ve düşük seslerin arasındaki farklar nicel olarak incelenmektedir. Bir nicelik, aynı zamanda bir sayı olarak, yani bir oran olarak diğeriyle ilişki içerisindedir. Oranları kavramak, seslerin değişmeyen özleri hakkındaki gerçekleri açığa çıkarmaktadır. Boethius, bu gerçekleri dört hakikat sınıfından biri olan "ilgili nicelik" olarak sınıflandırmaktadır (Boethius, 1989: xxi).

Boethius'a göre yüksek ve düşük ses arasındaki verdiği örnek göz önünde bulundurulduğunda, bu niceliksel özellikler ve oranların, sayısal değer olarak birbirlerine bağlılığı bir monokord üzerinde sade bir biçimde gözlemlenebilir ve kanıtlanabilir olması bilimsel bir ifade olarak karşımıza çıkar. Fakat bunun dışında müzikal ve matematiksel gösterimlerin karakterini etkileyen, mitolojik unsurdur. Bu mitolojik unsurların kökeni ise Pythagoras'a aittir. Pythagoras'ın anlatıldığı metinlerde Pythagoras, müzik üzerinde

manipölasyon uygulayarak, toplumsal düzeni tekrardan kurabilecek kadar bir bilge olarak sunulmaktadır. Pythagoras'ın kendisi hakkındaki anlatımlarda müzikal oranların keşfi bilimsel değil, bir efsane gibi anlatılır (Boethius, 1989: xxi).

Boethius, dört matematik disiplini (*quadrivium*) içerisinde üç tanesinin müzik ile ilgili olduğunu söylemektedir. Ona göre, bu üç disiplin ile gerçeği arama sadece kuramsal değil, aynı zamanda pratik olarak ahlakla da ilişkilidir. Boethius'a göre, insan zihnini etkileyen duyular arasında hiçbir duyu, işitme duyusu kadar eğitime açık değildir. Kulak yoluyla zihne ulaşan sesler, zihni kendi özelliklerine göre şekillendirmektedir (Boethius, 1989: 2).

Boethius, üç tür müziğin varlığından söz etmektedir. Bunlar sırasıyla; kozmik, insan ve melodik müziktir. Kozmik müziği evrenin deviniminden ve elementlerin birleşerek oluşturmuş oldukları ses olarak açıklamaktadır. Boethius, doğal devinim gerçekleşirken, insanın bu sesleri duymadığını söyler. Bunu söylerken özellikle gezegenlerin büyüklüğüne oranla çıkarmış oldukları sesin insan tarafından duyulmuyor olmasına dikkat çekmektedir. Evrenin müziği uyum, ahenk ve zıtlıklardan oluşan birlik olarak görmektedir. İnsan müziğini ise ruh bedeninin birbiri ile uyumlu olması ile açıklamaktadır. Ona göre uyumlu insan, ölçülü davranışlarda bulunarak, aşırı davranışlardan kaçınmaktadır. Üçüncü tür müzik ise enstrümanlarla üretilen müziktir (Boethius, 1989: 10). Bu üç müzik türü arasında ilk ikisi, Boethius'a göre gerçek müzik türleri olarak adlandırılmaktadır. Bu iki gerçek müzik türü, müzik düşünürleri tarafından düşünme ve iyi bir eğitimle öğrenilebilir olanlardır. Sonuncu ise, eğitimsiz kişiler tarafından icra edilen müzik türüdür. Bu sıralamadan farklı olarak Boethius, “müzisyen kimdir” sorusunu sorar. Bu soruya müzisyen tiplerini üçe ayırarak cevap vermektedir: Teorisyenler (Kuramcılar), besteciler ve yorumcular. Yorumcuların müzik bilgisi ve müzik teorileri yoktur. Enstrümanları ile birlikte yeteneklerini gösteriş için kullanmaktadırlar. Besteciler, düşünce ve mantık olmaksızın doğal yetenekleri ile müzik yaratmaktadırlar. Teorisyenler ise düşünce ve mantığı müziğe dahil eden kişilerdir (Akt: Akan, 2015: 8-9).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

3.1. Boethius'un Müzik Felsefesinde Pythagoras ve Pythagorasçı İzler

Erken Ortaçağ düşünürleri ve müzik kuramcıları arasında en önemli isimlerden biri olan Boethius, Yunanca eğitimi ile birlikte Pythagoras'ın ahenk ve müzik teorileri, Platon ve Aristoteles'in genel felsefeleri üzerine eğitim almıştır. Boethius bu eğitimlerden sonra Platon ve Aristoteles'in eserlerinin birçoğunu Latinceye çevirmiştir. Bunun yanında müzik ve matematik alanlarında Antik Yunan kaynaklarına dayanan el kitapları yazmıştır (Moorhead, 2009: 19).

Müzik üzerine yazmış olduğu *De Institutione Musica* adlı eserinde başta Pythagoras olmak üzere birçok düşünürün etkisi bulunmaktadır. Boethius, müzik üzerine yazdığı eserinde Antikçağ filozoflarının salt müzik teorilerinin yanında müziğin etik ve pratik alanda kullanımından oldukça etkilenmiştir. Boethius, *De Institutione Musica* adlı eserinin giriş bölümünde müziği teorik ve pratik olarak bir arada ele almayı amaçlamaktadır. Müziğin insan üzerindeki etkisini anlaşılabilir kılmamanın öncelikli yolunun Pythagoras ve Pythagorasçı müzik felsefesini bilmeyi gerektirdiğini düşünmektedir (Boethius, 1989: xx).

Sesin oluşumunu, hareket halindeki nesnelere birbirlerine çarpışması, olarak tanımlar. Çarpışan nesnelere titreşim seslerini sık ve hızlı vuruşlarda yüksek, yavaş ve daha az sık vuruşlarda ise düşük sese neden olacağını söylemektedir. Yüksek ve düşük sesler arasındaki farkları nicel olarak inceleyen Boethius, bu nicel ilişkiyi sayılar ve oranlarla ilişkilendirmektedir. Seslerin değişmeyen özlerinin sayılar ve oranlar olduğuna vurgu yapar (Boethius, 1989: xxi). Boethius'un bu düşüncesi Pythagorasçı düşünceyle benzerlik göstermektedir:

Pisagorculuk'ta matematik ve müzik baskın olup evren matematiksel ilkelerle açıklanmakta; maddeden ziyade form, nitelikten ziyade nicelik üzerine durulmaktadır. Varlıklar arasındaki nitelik farklılıkları, nicelik farklılıklarına indirgenebilmekte; nesnelere bile sayılarla ifade edilebildiğinden, her şey matematiksel oranlar üzerinden düşünülür ve tartışılmaktadır (Tarhan, 2020: 6).

Boethius, yüksek ve düşük sesler arasındaki niceliksel ilişkinin sayı ve oranlarının somut bir biçimde monokord üzerinde ölçülebilir yanının dışında tıpkı Pythagorasçılar gibi bu sayı ve oranların karakterini belirleyen şeylerin mitsel unsurlar olduğunu düşünmektedir.

Pisagorcular için evren ve varlığın kaynağındaki bu dört sayı, gerek kendi başlarına, gerek birbirleri aralarındaki ilişkiler ile, gerekse bir bütün olarak önemli anlamlar barındırır. Nokta ile ifade edilen 1 sayısı bütünlüğü, bir doğru parçası ile gösterilen 2 sayısı karşıtlığı (ve enerjisi), bir üçgen şeklindeki yüzeylerle gösterilen 3 sayısı ahengi, ve bir piramit şekli ile cismani bir temsil bulan 4 sayısı ise kozmosu anlatır (Baysal, 2014: 59; Nolan , 2002: 273).

Yukarıdaki alıntıya ek olarak Pythagoras'ın bilimsel keşiflerinin ardında bulunan mitolojik ve efsanevi anlatımlar, örnek olabilir. Ses aralıklarının keşfi olarak anlatılan ünlü demirci efsanesine, *Müzik Üzerine* adlı eserinin giriş kısmında değinmektedir. Efsaneye göre, Pythagoras, bir gece yıldızları düşünerek dolaşmaktadır. Bu gezintisi sırasında Pythagoras, bir tür gece kuşuna benzetilmiştir. Kendisinden geçmiş bir halde dolaşırken, demirci dükkanında duyduğu demir dövme seslerinin, harekete ve vuruş hızlarına bağlı olarak farklılaştığını keşfeder. Pythagoras'a ait anlatılan bu efsanede müzik oranlarının keşfi bilimsel bir söylem olarak değil, tamamen efsanevi biçimde anlatılmaktadır (Boethius, 1989: xxi).

Boethius, *quadrivium* içerisindeki üç disiplini müzik ile ilişkilendirmektedir. Bu üç disiplin sadece kendilerine ait özellikleriyle kuramsal olarak değil, aynı zamanda pratik olarak ahlak ile ilişkilendirmiştir. Buna bağlı olarak Boethius müziği üç türe ayırmaktadır. Bu müzik türleri, kozmik müzik, insan müziği ve melodik müziktir. Boethius kozmik müziği, evrenin deviniminden, kürelerin ahenginden, elementlerin bir araya gelerek oluşturduğu sesler olarak tanımlamaktadır (Boethius, 1989: 10). “Kürelerin ahengi, yani sırf doğduğumuzdan beri duyup alıştığımız için artık duymadığımız, yıldızların dönme hareketinden kaynaklanan sesler gibi uzun bir süre boyunca rağbet göreceğ olan bir öğretinin de çekirdeği Pythagoras'a ait olabilir (Sassi, 2012: 43).” Boethius ikinci bir müzik türü olan insan müziğini ise insan ruhu ve bedeninin uyumu olarak açıklamaktadır. Bu uyum, insanın ölçülü davranışlar sergilemesine neden olmaktadır ve aşırıya kaçan davranışlar sergilemesinden kaçınmasını sağlamaktadır (Boethius, 1989: 10). Derler ki, insan hayatını mantıklı hale getirip ruhun ihtiraslarını düzene sokan felsefeyi kabul ediyorsak, daha da çok müziği de kabul ediyoruz, çünkü o aynı sonuçlarına ulaştırırken, bunu büyüleyici bir ikna ile yapmaktadır (İsababayeva Apaydın & Arslan, 2015: 329; Empiricus, 1976: 193).

Üçüncü tür müzik ise enstrümanlarla üretilen müziktir (Boethius, 1989: 10). Bu üç müzik türü arasında gerçek müzik türleri olarak anılmaya değer olanlar, ilk ikisidir. Bu ilk iki müzik türü müzik kuramcıları tarafından sistemli düşünme ve iyi bir eğitimle öğrenilebilir olanlardır. Sonuncusu ise eğitimsiz insanlar tarafından icra edilmektedir (Akan, 2015: 8-9).

Boethius, *De Institutione Arithmetica* adlı eserinin önsözünde mükemmelliğin zirvesine ulaşmanın yolunun felsefeden geçtiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda mükemmelliğe

ulaşmasının felsefenin yanında matematik bilgisinden ve *quadriviumda* ustalaşması gerektiğini iddia etmektedir. Geometri, astronomi, matematik ve müzik bilimlerini içine alan *quadrivium*, Boethius'a göre ihmal edilmemesi gereken bilimlerdir. Bu bilimlerin ihmal olması durumunda ihmal eden kişilerin cahil olduklarını öne sürmektedir. Boethius'a göre eğitim felsefe ile tamamlanırken, bu eğitime giden yol ise matematikten geçmektedir. Bu durumda matematik bir zorunlu koşul olarak karşımıza çıkmaktadır (Schrade, 1947: 190).

Boethius, Antik Yunan üzerinde yoğunlukla durulan bir soru üzerine yeniden sorgulama yapmaktadır. Bu soru, bir disiplin olarak matematiğin, felsefenin bir aracı mı yoksa bir parçası mı olduğu sorusudur. Boethius, matematiğin doğasında etik bir dürtü bulunduğunu düşünür. Bu etik dürtüye, felsefe ile ulaşılır. Matematik ise bu etik dürtüye giden yolda bir araçtır. Bu anlamda da felsefenin bir parçasıdır. Boethius, bu düşünceleri doğrudan Pythagorasçı okuldan almıştır (Schrade, 1947: 191-193).

Boethius, matematiğin ve müzikal çalışmaların eğitici işlevinin olması gerektiğini vurgulamaktadır. Matematik ve müzikal çalışmaların, fiziksel ve maddi deneyimler ile elde edilen bilgilerin doğruluğunu ve yanlışlığını saptamakta yarar sağladığını ön plana çıkarmaktadır. Boethius'un müzik felsefesinin temelinde matematiği ve müziği iki etik unsur olarak bulundurmaktadır. Çünkü bir ses sanatı olarak müzik, insanın ahlakı üzerinde bir etkiye sahiptir. İnsanı tüm bedensel engellerden özgürlüğe götürecektir olan aklın eğitimine katkıda bulunmaktadır. Boethius'un müzik felsefesi, kökeni bu anlamda Platonik-Pythagoras kökenlidir (Schrade, 1947: 191-193).

SONUÇ

Kökeninin Atik Yunan'a dayandığı ve *Musike* sözcüğünden türeyen müzik, günümüze dek matematik, geometri, felsefe, edebiyat vb. alanlarla ilişkilendirmiştir. Erken yaşlarında matematik ve sayılarla ilgilenen Antik Yunan filozofu Pythagoras, müziğin sayıların ve kürelerin ahenginden meydana geldiği savunusunu ortaya atmıştır. Bu düşünce ile birlikte oluşturmuş olduğu okulun/ tarikatın müzik bilimi üzerine düşünceler gelişmesine katkıda bulunmuştur. Sayıların yalnızca matematik ve geometriye değil, aynı zamanda sesler ve sayılar arasındaki ilişkiden doğan müziksel ahengin ahlaki davranışları belirlemede de önemli bir etkiye sebep olduğunu vurgulayan bu okulun öğrencileri, günümüzde halen kullanmakta olduğumuz terimlerin ve kabullerin yaratıcıları sayılmaktadır. Pythagoras ve Pythagorasçılar'ın müzik üzerine düşünce üretmelerinin insan ve kozmoloji problemleri ile doğrudan ilişkisi vardır. Bu sebeple onların müzik üzerine düşünceleri aynı zamanda insanı ve evreni anlamaya yönelik düşünceler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Evren'in ve varlıkların hareketleri de Pythagorasçılar için önem teşkil etmektedir.

Varlıklar arasında nitelik ve nicelik farklılıkları bulunduğunu düşünen Pythagorasçılar, nitelik farklılıklarının, nicelik farklılıklarına indirgenebileceğini savunmaktadırlar. Pythagoras ve Pythagorasçı felsefede nesnelere ve diğer şeyler, sayılarla ve matematiksel oranlarla açıklanmaktadır. Bu düşünceyle beraber, seslerin de içkin bir şekilde değişmeyen tözlerinin sayılar olduğunu düşünmektedirler (Tarhan, 2020: 6).

Pythagoras ve Pythagorasçıların müzik üzerine ortaya koymuş oldukları bu görüşler, kendisinden sonra Platon ve Aristoteles felsefeleri üzerinde izlerine rastlanmaktadır. Platon, müziği hem sanatın hem matematiğin bir dalı olarak görür ve ruhun müziksel oranlardan oluştuğunu savunmaktadır. Aristoteles' göre müzik, ruhsal tutkuların dile getirilmesini sağlayan bir sanattır. Aristoteles, bedene önem verildiği kadar ruha da önem verilmesini vurgulayarak, müziğin ruhun sağlığı ve iyiliği için gerekli olduğunu düşünmektedir (İlyasoğlu, 2008: 19). Her iki düşünür de Pythagoras ve Pythagorasçı felsefede olduğu gibi müziği pratik açıdan ele alarak, ahlaki davranışları belirlemede önemli bir sanat olarak görmektedirler.

Ortaçağ'ın en önemli düşünürlerinden biri olan Anicius Manlius Severinus Boethius, Antikçağ düşünürlerinin eserlerini Latinceye çevirerek bu eserler üzerinde Ortaçağ düşünce sistemine uygun yorumlarda bulunmuştur. Antikçağ'ın en önemli filozoflarından etkilenen Boethius, kendi yapıtlarını da onların düşünceleri çerçevesinde geliştirmiştir. Eserlerinde en

çok etkilendiği görülen başlıca filozoflar, Pythagoras, Platon ve Aristoteles'tir. Antikçağ'ın düşünce sisteminden etkilendiği kadar Antikçağ'ın sanat anlayışında ön plana çıkan müzik sanatı üzerine olan düşüncelerden de etkilenmiştir (Schrade, 1947: 193).

Boethius'un müzik üzerine düşüncelerinin şekillenmesi Antik Yunan'ın Batı müziğine ait en eski yazılı belgeleri içerisinde barındıran bir kültür olmasından kaynaklanmaktadır (İlyasoğlu, 2008: 17). Bu çalışmanın ana fikrini oluşturan Boethius'un müzik felsefesi hakkındaki görüşleri *De Institutione Musica (Müzik Üzerine)* adlı kitabı temele alınarak incelenmiştir. Yunanca eğitimi ve Antik Yunan felsefesini öğrenmesiyle birlikte, Pythagoras, Platon ve Aristoteles felsefeleri hakkında da bilgi sahibi olmuştur. Boethius, müzik düşüncesini ortaya koyduğu *Müzik Üzerine* adlı kitabında sık sık bu Antik Yunan düşünürlerine atıfta bulunmaktadır. Boethius, müzik felsefesini oluştururken, Pythagoras ve Pythagorasçı felsefenin, müziğin pratik yanı hakkındaki düşüncelerini temele almıştır.

Boethius'un Pythagorasçı düşünceye dayandırdığı bir başka düşünce ise hareket eden nesnelere sayesinde meydana gelen çarpışmadan çıkan sesin ve titreşimin, hızlı ve yavaş, sık ve az sık vuruşlar üzerinden açıklayarak, sesler arasındaki farklılıkların nicel olarak incelenmesini, bu ilişkiyi ise sayılar ve oranlar üzerinden açıklamasıdır (Boethius, 1989: xxi). Bu düşünceye ek olarak, sayı ve oranların karakterlerini belirleyen şeylerin de mitsel unsurlar olduğu görüşü ile Pythagorasçı bir tutum sergileyerek, onunla aynı paydada buluşmuş olur.

Boethius, belirlediği *quadrivium* içerisindeki disiplinleri pratik olarak ahlakla ilişkilendirmiştir. Bununla birlikte Boethius müziği, üç biçimde ele almaktadır. Birincisi kozmik müziktir. Bu müzik biçimi, Pythagorasçı düşünce içerisinde bulunan kürelerin ahengi fikrine dayanmaktadır. İkinci müzik biçimi ise insan müziğidir. İnsan müziği, ruh ve beden uyumu olarak anlatılmaktadır. Boethius'un insan müziği hakkındaki düşüncelerini ise ruh ve beden uyumunu, ölçülü davranışlar ile birlikte mutlu bir hayat sürmenin ön koşulu olarak gören Pythagoras, Platon ve Aristoteles felsefeleri etkilemiştir. Üçüncü tür müzik ise enstrümanlarla üretilen müzik biçimidir.

Bu bağlamda çalışmanın sonucunda elde edilen bilgilerle, Ortaçağ'ın en önemli düşünürü ve müzik kuramcılarında olan Boethius'un müzik felsefesini oluşturmasında ve geliştirmesinde önemli bir mihenk taşı olan Antik Yunan düşünürü ve ilk müzik kuramcısı olarak bilinen Pythagoras'tır. Onun ardından gelen Pythagorasçı düşüncenin etkileri hem doğrudan hem de Pythagoras ve Pythagorasçı geleneğin kendisinden sonraki düşünürler aracılığıyla dolaylı olarak Boethius'un müzik düşüncelerinin etkilenmesinde önemli bir katkısı olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Laertios, D. (2007). *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*. (C. Şentuna, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Akan , N. (2015). Boethius ve Müzik. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 8(16), 1-11.
- Akan, N. (2009). Platon'da Müzik Anlayışı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.
- Aristoteles. (1975). *Politika*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Arslan , A. (2006). *İlk Çağ Felsefe Tarihi I*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aslan, H. (2007). Sokrates Öncesi Filozofların Doğa Anlayışında Dayanışma (Solidarity) Düşüncesi. *Kaygı Dergisi*(9), 119-129.
- Barker, A. (1989). *Greek Musical Writings Volume II Harmonic and Acoustic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Barnes, J. (1979). *The Presocratic Philosophers*. (T. Honderich, Dü.) New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Başok Diş, S. (2020). Genel Hatlarıyla Antik Yunan Toplumu ve Felsefesinde Müzik. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(73), 567-574.
- Baysal, O. (2014). Aristoksenos'un Müzik Bilim Anlayışı. *Akademik Bakış Dergisi*(46), 62-83.
- Baysal, O. (2014). Erken Dönem Pisagorcularda Harmonia Düşüncesi ve Müzik Kuramı. *Müzikte Kuram*(10), 54-73.
- Birand, K. (1958). *İlk Çağ Felsefesi Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Boethius, A. M. (1989). *Fundamentals of Music*. (C. V. Palisca, Dü., & C. M. Bower, Çev.) London: Yale University Press.
- Bonnard, A. (2004). *Antik Yunan Uygarlığı I*. (K. Kurtgözü, Çev.) İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Cevizci, A. (2016). *Felsefenin Kısa Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2016). *Ortaçağ Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2017). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cohen, S. M., Curd, P., & Reeve, C. D. (Dü). (1985). *Ancient Greek Philosophy*. Cambridge: Hackett Publishing Company.

- Çakmak , C. (2015). Mitos'tan Logos'a Geçişin Arka Planları ve Doğa Filozofları. *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni*. (B. A. Çetinkaya, C. Türer, & H. Olgun, Dü) İstanbul: İnsan Yayınları.
- Çetin, İ. (2015). Anicius Manlius Boethius. *Doğu'dan Batı'ya Düşüncenin Serüveni Antikçağ Yunan & Ortaçağ Düşüncesi*. (B. A. Çetinkaya, C. Türer, & H. Olgun , Dü) İstanbul: İnsan Yayınları.
- Çotuksöken, B., & Babür, S. (1993). *Ortaçağda Felsefe*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Çüçen, K. (2013). *Orta Çağ ve Rönesans'ta Felsefe*. İstanbul: Ezgi Kitabevi.
- Diakov, V., & Kovalev, S. (1987). *İlkçağ Tarihi*. (Ö. İnce, Çev.) Ankara: Yordam Kitap.
- Empiricus, S. (1976). *Protiv Uçenih (Against the Professors)*. Moskov.
- Erhat, A. (1996). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Fazlıoğlu, İ. (2018, Temmuz 16). *Euclides Geometrisi ve Kelam*. 06 10, 2022 tarihinde İhsan Fazlıoğlu Çalışmaları: <http://fazlioglu.blogspot.com/2018/07/ihsan-fazlioglu-euclides-geometrisi-ve-kelam.html> adresinden alındı
- Fideler, D. R., & Guthrie, K. S. (Dü). (1987). *The Pythagorean Sourcebook and Library*. (K. S. Guthrie, Çev.) United State of America: Phanes Press.
- Goold, G. P. (Dü.). (1912). *Philostratus The Life Of Apollonius Of Tyana*. (F. C. Conybeare, Çev.) London: Harvard University Press.
- Gökberk , M. (1993). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Graham, D. W. (2014). *A History Of Pythagoreanism*. (C. A. Huffman, Dü.) United Kingdom: Cambridge University Press.
- Guthrie, W. K. (1962). *A History Of Greek Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Güneş, M. T. (2018). Platon ve Farabi'de Müzik Felsefesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya.
- İlyasoğlu, E. (2008). *Zaman İçinde Müzik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İsababayeva Apaydın, A., & Arslan, F. (2015, Haziran). Antik Yunan Felsefesinde Ahlaki Eğitim Aracı Olarak "Müzik". *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 323-342.
- Kahn, C. H. (2001). *Pythagoras and Pythagoreans A Brief History*. Cambridge: Hackett Publishing Company.
- Kenny, A. (2005). *Medieval Philosophy*. New York: Clarendon Press.
- Mimaroğlu, İ. (1995). *Müzik Tarihi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Moorhead, J. (2009). *The Cambridge Companion To Boethius*. (J. Marenbon, Dü.) Cambridge: Cambridge University Press.

- Necatigil, B. (2002). *100 Soruda Mitologya* . K Kitaplığı.
- Nolan , C. (2002). *Cambridge History Of Western Music Theory*. (T. Christensen, Dü.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Özel , M., Tamay Tezcan, S., & Atılgan, S. (2014). *Batı Müziği Tarihi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Platon. (2007). *Yasalar*. (C. Şentuna , & S. Babür, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Platon. (2014). *Devlet*. (S. Eyüboğlu, & M. Cimcoz, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pomeroy , S. B. (2020). *Antik Yunan'ın Kısa Tarihi*. (O. Yarlıgaş, Çev.) İstanbul: Alfa Yayınları.
- Reidweg, C. (2005). *Pythagoras, His Life Teaching and Influence*. (S. Rendall, Çev.) London: Cornell University Press.
- Sachs, C. (1965). *Kısa Dünya Musikisi Tarihi*. (İ. Usmanbaş , Çev.) İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Sassi, M. M. (2012). *Felsefe Tarihi 1: Antik Yunan*. (U. Eco, Dü.) İstanbul: Alfa Yayınları.
- Say, A. (1997). *Müzik Tarihi*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Schrade, L. (1947). Music in the Philosophy Of Boethius. *The Musical Quarterly*, 33(2), 188-200.
- Störig, H. J. (1993). *İlkçağ Felsefesi Hint Çin Yunan*. (Ö. C. Güngören, Çev.) İstanbul: Yol Yayınları.
- Tağman, S. E. (2018). Bilimsel Açıklamanın Tarihsel- Felsefi Temelleri Bağlamında Platon'un İdealar Kuramı. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 179-190.
- Tarhan, D. E. (2020). Pythagoras Felsefesinde Müzik ve Matematik İlişkisi Üzerine. *Felsefi Düşün*(15), 1-22.
- Tekin, O. (1998). *Eski Yunan Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- West, M. L. (1992). *Ancient Greek Music*. New York: Clarendon Press.
- Woerther, F. (2008, Mayıs). Music and The Education Of The Soul In Plato And Aristotle: Homeopathy and The Formation of Character. *The Classical Quarterly*, 89-103.
- Zhmud, L. (2012). *Pythagoras And The Early Pythagoreans*. (K. Windle , & R. Ireland, Çev.) United Kingdom: Oxford Univeristy Press.
- Zhmud, L. (2014). *A History Of Pythagoreanism*. (C. A. Huffman, Dü.) United Kingdom: Cambridge University Press.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı:	
Uyruğu:	
Doğum yeri/tarihi:	
Medeni hali:	
Telefon:	
E posta:	

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise		
Üniversite		
Yüksek Lisans		

Yabancı Dil	